

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ВТОРА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

58. заседание

Срѣда, 26 февруарий 1941 г.

(Открито въ 16 ч. 23 м.)

Председателствувалъ подпредседателътъ Никола Захариевъ. Секретари: Николай Султановъ и Стефанъ Багриловъ.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		Говорили: Д-ръ Б. Ковачевски	1558
Отпуски	1553	Г. Тодоровъ	1559
Предложения	1553	3. За измѣнение и допълнение на закона за дър-	
Законопроекти	1553	жавнитѣ служители (Първо четене — разсъждане) 1561	
По дневния редъ:		Говорили: Г. Кендеровъ	1562
Законопроекти: 1. За уреждане недвижимата соб-		Д. Илиевъ	1563
ственность въ земигѣ, присѣдинени къмъ цар-		А. Сивиновъ	1565
ството 1913-1915 г. (Второ четене)	1553	И. Петровъ	1567
Говорили: Г. Тодоровъ	1553	Н. Мушановъ	1569
М-ръ В. Митаконъ	1555	Дневенъ редъ за следващото заседание	1572
2. За измѣнение и допълнение на членове 45, 194,			
195, 197 и 217 отъ закона за бюджета, отчет-			
ността и предприятия (Първо четене)	1557		

Председателствувашъ Никола Захариевъ: (Звъни) При-
сутствуватъ нужниятъ брой народни представители. От-
кривамъ заседанието.

(Отсутствуватъ народнитѣ представители: Александъръ
Радоловъ, Ангелъ Вълчевъ, Василь Чобановъ, Георги Раш-
ковъ, Гесрги Миковъ, Данаилъ Жечевъ, Дичо Тодоровъ,
Иванъ п. Константиновъ, д-ръ Иванъ Йотовъ, Иванъ Гър-
ковъ, Иванъ Керемедчиевъ, Игнатъ Хайдудовъ, д-ръ Лю-
бенъ Дюмеджиевъ, Маринъ Грозевъ, Недѣлко Куюм-
джиевъ, Никола Генковъ, Никола Джанковъ, Обрешко Сла-
вовъ, Петко Кършевъ, д-ръ Петъръ Шишковъ, Петъръ
Думановъ, Симеонъ Симеоновъ и Стоянъ Димовъ)

Имамъ да ви направя следнитѣ съобщения.

Председателството е разрешило отпущъ на следнитѣ
г-да народни представители:

- Стефанъ Стателовъ — 1 день;
- Никола Джанковъ — 1 день;
- Никола Генковъ — 4 дни;
- Найденъ Райновъ — 1 день;
- Д-ръ Любенъ Дюмеджиевъ — 2 дена;
- Иванъ Керемедчиевъ — 3 дни;
- Д-ръ Иванъ Бешковъ — 1 день;
- Георги Рашковъ — 1 день;
- Александъръ Карапетровъ — 2 дена, и
- Александъръ Радоловъ — 1 день.

Народниятъ представителъ г-нъ Атанасъ Поповъ иска
двудневенъ отпущъ. Понеже се е ползувалъ съ повече отъ
20 дни, следва да му разреши Народното събрание. Които
сж съгласни да се разреши на народния представителъ
г-нъ Атанасъ Поповъ двудневенъ отпущъ, моля, да вдиг-
натъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г-нъ Стефанъ Керкенозовъ
иска единъ день отпущъ. Понеже се е ползувалъ съ повече
отъ 20 дни, следва да му разреши Народното събрание.
Които сж съгласни да се разреши на народния представи-
тель г-нъ Стефанъ Керкенозовъ еднокдневенъ отпущъ, моля,
да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпили сж:

Отъ Министерството на финанситѣ — предложение за
разрешаване износа на нѣкои предмети.

Отъ сѣщото министерство — предложение за продъ-
жаване 15-дневния срокъ по чл. 166 отъ закона за митни-
цитѣ до 30 априлъ т. г., за ликвидиране депозита по вре-
менно вносна декларация № 302/1197, отъ 10 май 1939 г., на

Пловдивската митница, поладена отъ Сава Йотовъ, акци-
онерно дружество — София.

Отъ сѣщото министерство — предложение за освобож-
даване фирмата Ернстъ Хайнkelъ, Германия, отъ заплащане
на глоби, наложени ъ по силата на чл. 192 отъ закона за
бюджета, отчетността и предприятията.

Отъ Министерството на търговията, промишлеността
и труда — законопроектъ за освобождаване отъ вноски за
фонда „Обществени осигуровки“ до 31 декемврий 1940 г.
занаятчиитѣ работодатели и работници въ Добруджа.

Отъ Министерството на вътрешнитѣ работи и на из-
повѣданията — законопроектъ за професионалнитѣ жур-
налисти.

Минаваме къмъ първата точка отъ дневния редъ:

Второ четене на законопроекта за уреждане недвижи-
мата собственость въ земигѣ, присѣдинени къмъ царството
1913-1915 години.

Моля г-на докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: Г-да народни пред-
ставители! Парламентарната комисиия по Министерството
на правосѣдието въ заседанието си отъ 25 февруарий раз-
глежда подробно членъ по членъ законопроекта за уре-
ждане на недвижимата собственость въ земигѣ, присѣди-
нени къмъ царството 1913-1915 години, направи нѣкои из-
мѣнения и ви го предлага въ следния видъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за уреждане недвижимата собственость въ земигѣ, при-
сѣдинени къмъ царството 1913-1915 години.

Чл. 1. Собствеността върху недвижимитѣ имоти въ зе-
митѣ, отстъпени на царството отъ Отоманската империя
по договоритѣ отъ 1913 и 1915 години се урежда по об-
щитѣ закони.

Законътъ за уреждане недвижимата собственость въ
новитѣ земи се отмѣнява.

Председателствувашъ Никола Захариевъ: Има думата
народниятъ представителъ г-нъ Георги Тодоровъ.

Георги Тодоровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни предста-
вители! Излизамъ на трибуната изключително само съ съ-
ображението да направя предупреждение, защото трети-

раме и разискваме едно хубаво дѣло. Признавамъ, че наистина законопроектът, който ни занимава, има краткост, яснота и една предизност, които правятъ впечатлението още на първо четене. Новиятъ режимъ, който се установява на недвижимата собственостъ въ новитѣ земи, или въ земи, така както сега ги нарича законопроектът, присъединени къмъ царството отъ 1913—1915 години, така както се установява въ законопроекта, наистина е единъ напредѣкъ въ нашето законодателство. Той усвоява основното схващане и разбиране, че най-сетне ще трѣбва да се приложи *lex patria* — отечествения законъ. И, наистина, въ разпорѣжията на чл. I е подчертана мисълта, че отъ сега нагатиъ режимътъ на недвижимата собственостъ ще бъде уреденъ изключително само по общитѣ закони, които съществуватъ въ царството. Два съществени принципи, обаче, засѣга законопроектът, които правятъ впечатление и които наистина заслужаватъ похвала. Първиятъ е оформяването на неоформенитѣ покупки-продажи, за да може най-сетне да се тури точка на всички недоразумения, които съществуватъ еднакво въ нашата страна, но специално въ новитѣ земи. И второто много по-важно съображение на вносителъ на законопроекта е регламентирането окончателно положението на така нареченото самооземляване, което е било извършено отъ хората въ новитѣ земи.

Трѣбва да ви призная, че наистина второто съображение на вносителъ на законопроекта, а именно самооземляването съ държавни имоти и окончателното регламентиране, уреждане положението на самооземлянитѣ се е една заглушаваща посленица по отношение на друго едно министерство — по отношение на Министерството на земедѣлството, което, докато се намери да разреши този въпросъ и въ новитѣ земи за оземляване на мало-земелитѣ, трѣбваше министерътъ на правосѣдието да внесе едно законоположение, за да може да уреди окончателно това състояние на самооземлянитѣ се.

Тѣзи два принципа, които изтъквамъ, наистина се засѣгатъ, се третира въ законопроекта; тѣ сѫ много важни и заслужаватъ нашето внимание. И, наистина, при първото четене на законопроекта бѣха дадени вече известни уплѣвания, а пъкъ и парламентарната комисия си е дала достатъчно трудъ, за да внесе още по-голяма прегледностъ въ материята, която се третира въ законопроекта.

Г-да народни представители! Както ви казахъ, азъ излизамъ, обаче, само за една предупредителностъ, затова защото едно хубаво дѣло, каквото е настоящиятъ законопроектъ, внесенъ отъ г-на министра на правосѣдието, въ края на краищата може да свърши съ една безплодностъ — въ свѣтъ много хубави постановления той може да бѣде отмиъненъ отъ други законоположения, особено така, както у насъ вече върви работата, съ една голяма динамичностъ, присѣща на духа на времето.

Най-важнитѣ принципи на този законопроектъ за уреждането на недвижимата собственостъ сѫ постановленитѣ на чл. 3, въ който държавата се отказва отъ правата си на собственостъ върху всичкитѣ имоти по отношение на самооземлянитѣ се малоземелени стопани въ новитѣ земи и то за всичкитѣ онѣзи земи, които, съгласно протокола къмъ конвенцията отъ 1925 г., сѫ провъзгласени вече за държавни земи.

Г-да народни представители! Признавамъ по начало, че наистина всичко онова, което е дадено въ законопроекта, разрешава по най-правилень и съвършенъ начинъ въпроса за собствеността на недвижимитѣ имоти, находящи се въ новитѣ земи. Но ние се намираме въ една колизия, въ единъ правень конфликтъ, който може, както казахъ, наистина да отмиъни прокарването на това хубаво дѣло като законъ.

Преди минаването на първо четене на този законопроектъ, който сега вече разискваме на второ четене, мина само на първо четене другъ единъ законопроектъ. Този законопроектъ бѣше за държавнитѣ имоти. И ако наистина допустимъ едно изпреварване съ минаването на законопроекта за уреждането на недвижимата собственостъ въ земи, присъединени къмъ царството отъ 1913-1915 години и не догледаме всичко онова, което вече е прието отъ насъ въ законопроекта за държавнитѣ имоти на първо четене, нашето дѣло ще остане въ положението на безплодна смокиня — нищо нѣма да направимъ за правилното, за по-цѣлестобразното, за рационалното разрешаване на въпроса за самооземлянитѣ се въ новитѣ земи така, както се говори въ мотивитѣ на третирания на второ четене законопроектъ.

Г-да народни представители! Наистина конфликтътъ е очевиденъ. Докато въ чл. 3 се постановява, че държавата се отказва отъ правата си на собственостъ върху недвижимитѣ имоти, които, съгласно протокола къмъ конвенцията отъ 1925 г., се признаватъ за собственостъ на държавата,

другиятъ законопроектъ, който вече мина на първо четене, третира точно въ обратно състояние нѣщата. Въ законопроекта за държавнитѣ имоти, глава I, чл. 2, миналъ вече на първо четене, се намира следното постановление: държавни сѫ всичкитѣ имоти, които се третира въ такава отъ общитѣ и специални закони и междудържавни договори и конвенции. . . . Ще рече, че ако оставимъ, наистина, този законопроектъ за държавнитѣ имоти да бѣде приетъ като последень, колизията, конфликтътъ между двѣтъ законоположения ще бѣде налице и, безспорно, ще спечели вече законопроектът, който ще мине като последень, за урегулиране положението на държавнитѣ имоти. Заради туй защото той е специалень законъ и защото той третира една материя изключително за именоване и обявяване принадлежността на тия недвижими имоти като държавни.

Не е само това постановление по тая материя, което съществува въ чл. 2 на законопроекта на държавнитѣ имоти. Ние имаме постановлението на чл. 3 отъ сѣщия законопроектъ, точка „г“, където изрично е казано, че се провъзгласяватъ за държавни имотитѣ въ присъединенитѣ къмъ царството земи, които имоти преди деня на присъединението имъ сѫ били обществена или частна собственостъ въ чужди държави на публичноправни тѣла, на върски и свѣтски учреждения и организации. Ще рече, че ако наистина въ тоя моментъ се задоволимъ съ разглеждането на второ четене на предложениия законопроектъ за уреждането на недвижимата собственостъ въ новитѣ земи и го прокараме поради това, че той отмиъня единствено изключително само стария законъ за уреждането на недвижимата собственостъ въ новитѣ земи и не засѣга никакво друго законоположение, то съ утрешното или съ другиденното минаване и разискване на законопроекта за държавнитѣ имоти, ще бѣдатъ въ сила тѣзи постановления, които ще минатъ по-късно въ този законопроектъ за държавнитѣ имоти.

Димитъръ Андреевъ: Не е така. Защо да е така? Този законъ ще бѣде въ сила до толкова, до колкото другъ законъ не го отмиънява. Ясно!

Георги Тодоровъ: Тамъ е неразбирането.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: До колкото другъ законъ не разпорѣжда другояче. Една бележка въ закона за държавнитѣ имоти ще уреди тоя въпросъ.

Димитъръ Андреевъ: Щомъ тоя законъ го гласуваме сега, законътъ, който ще гласуваме утре, нѣма да има приложение по тая материя. Ясно!

Георги Тодоровъ: Г-нъ Андреевъ! Вѣрно е, че законодателятъ може да направи всичко. Вѣрно е, че законодателятъ може да постанови каквото си ще, или, както казватъ англичанитѣ, вѣрно е, че законодателятъ може да направи всичко, освенъ да направи жената мъжъ и мъжа — жена. Това го разбирамъ добре.

Димитъръ Андреевъ: Тогава защо говорите?

Георги Тодоровъ: Има една система и една практика; най-малко единъ човѣкъ като мене и като васъ може да търпи; когато види, че има безсистемностъ. Азъ ви казахъ, че е много добра системата на третирания сега законопроектъ на второ четене, че въ него се разглежда една материя, която сама по себе си е много добра, която има много голяма яснота, която е разбираема и кратка, но казвамъ: ако вие допустите гласуването на тоя законопроектъ на второ четене и го приемете окончателно, не можете да избѣгнете колизията, защото въ единъ следващъ моментъ вне трѣбва да унищожите — азъ правя предупреждение — законоположенията на членове 2 и 3 отъ настоящия законопроектъ съ постановлението на утрешния законъ за държавнитѣ имоти.

Димитъръ Андреевъ: Или пъкъ ще се каже, че тоя законопроектъ не засѣга случайтѣ съ онѣзи имоти, които сѫ уредени съ другия законъ.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: Една уговорка ще се направи.

Георги Тодоровъ: Каквото искате можете да кажете, че ще бѣде направено, но дали своевременно ще бѣде направено е другъ въпросъ. Слабо ме разбирате.

Димитъръ Андреевъ: Въ другия законъ ще се уреди въпросътъ, не въ този.

Георги Тодоровъ: Точно така не стои работата и затуй азъ желая да чуя г-на вносителя. Азъ обратно разсъждавамъ: не само че законътъ за държавните имоти ще бъде приетъ по-късно и, следователно, ще бъде решаващъ за приложението отъ съдилищата при третирането на тая материя досежно това, кои недвижими имоти следва да се смѣтатъ като принадлежащи на държавата, но същевременно той ще отмѣни и тия постановления за отказъ на държавата отъ тия имоти, затуй защото тоя законъ ще съдържа законоположения, които ще бждатъ приети по-късно отъ тия по настоящия законъ и ще бждатъ послѣдствени.

Димитъръ Андреевъ: Нѣма да ги отмѣни.

Георги Тодоровъ: Азъ се задоволявамъ само да повторя, че искамъ да направя сега едно предупреждение, което да се има предвидъ, когато се гласува законътъ за държавните имоти, за да бждатъ съпоставени тия положения и да се избѣгне конфликтътъ, който ще дойде безъ друго и който ще създаде много неприятности на всички хора, които се намиратъ въ новитѣ земи, които ще искатъ да регламентиратъ своето състояние като притежатели на недвижими имоти. А като правистъ азъ казвамъ, че тоя законопроектъ за уреждане на недвижимата собственост въ новитѣ земи ще трѣбва да изчака гласуването на второ четене и да върви паралелно съ гласуването на второ четене на закона за държавните имоти.

Министъръ Василь Митакъвъ: Две думи искамъ да кажа по тоя въпросъ.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата г-нъ министърътъ на правосъдието.

Министъръ Василь Митакъвъ: Г-да народни представители! Законътъ за държавните имоти, както знаете, не е законъ на Министерството на правосъдието, а е законъ на Министерството на земедѣлието. Азъ, следователно, въ качеството си на министъръ на правосъдието, не мога да дамъ никакво обещание относно онова, което ще бъде възприето отъ тоя законъ и което ще мине. По тоя въпросъ, преди всичко, има думата министърътъ на земедѣлието, а следъ това вие, г-да народните представители, които ще го гласувате. Ще забележа, обаче, едно, което е общо правило и което въ такива случаи винаги, навсѣкжде намира приложение. То е, че когато се гласува единъ законъ, винаги се държи смѣтка за другитѣ закони, които съществуватъ въ страната, така щото, въ случай че между тоя законъ и другия законъ има нѣкакво несъгласуване, нѣкакво противоречие, въ такъвъ случай не остава нищо друго, освенъ оня законъ да се поправи или въ него да се вмѣкнатъ постановления, които изрично не се отмѣняватъ отъ постановлението на другия законъ. Обаче това е въпросъ на законодателна техника, на законодателна система. И въ това отношение нѣма съмнение, и безъ да го казвамъ азъ, това ще стане. То се подразбира.

Отъ друга страна, трѣбва да кажа, че тоя законъ за държавните имоти, макаръ и внесенъ отъ министъра на земедѣлието и приетъ вече на първо четене, доколкото знамъ, е вече поставенъ на второ преглеждане отъ страна на специалиститѣ, и това, което е вмѣкнато въ него, е повече отъ нужно, а онова, което не е съобразено съ постановленията на други закони, ще бъде, предполагамъ, поправено.

Смѣтамъ, че бележката, която се прави отъ г-нъ Георги Тодоровъ, колкото и да е умѣстна, сега засега не може да бъде прѣчка за гласуването на настоящия законъ, защото, както казахъ, още нѣмаме предъ себе си другия законъ. Той не е поставенъ на гласуване. Тоя законъ, който е поставенъ на гласуване, ще го гласувате такъвто е, независимо отъ другъ единъ законопроектъ, който ще стане тепърва законъ. Дали ще стане или нѣма да стане законъ, то е вече отдѣленъ въпросъ.

Георги Тодоровъ: Страшното е само това, че оня законъ ще се гласува може би въ ваше отсъствие, или въ присѣствието на 10-15 души, които нѣма да бждатъ юристи. И тогава ще се създаде голѣмо противоречие между двата закона.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: Ние нѣма да изчезнемъ отъ Камарата. Може ли да твърдите такова нѣщо! Въ тая Камара има 40 души юристи.

Георги Тодоровъ: Мнението на министъра на правосъдието по тия въпроси е много по-важно, отколкото мнението на министъра на пощитѣ, или на министъра на обществения сгради, който не е юристъ и не знае тия работи.

Точно за това азъ правя апелъ къмъ г-на министъра на правосъдието: спрете тоя законопроектъ на второ четене. Нека да почакаме да видимъ и другия законъ, за да не се допустне такава грѣшка.

Димитъръ Андреевъ: Предполага се, че ще бждемъ всички тукъ.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: То е въображаема колизия.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ заглавието и чл. 1 на законопроекта, както се докладваха отъ г-на докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете):

„Чл. 2. Договоритѣ за продажба на недвижими имоти, които се намиратъ въ земитѣ, посочени въ чл. 1, се признаватъ за действителни, макаръ да сѣ заключени съ частенъ писменъ актъ или устно, ако купувачътъ е въ владение на имота при влизането на този законъ въ сила.

За бележка. Извършенитѣ съ устенъ договоръ продажби на недвижими имоти на стойностъ по-голѣма отъ 10.000 л. по емлячнитѣ регистри сѣ недействителни“.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събрането приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)

„Чл. 3. Имотитѣ, които по силата на протокола къмъ договора за приятелство съ турската република отъ 1925 г. принадлежатъ на държавата, се отстъпватъ:

а) въ полза на купувачитѣ отъ български произходъ, ако сѣ въ владение на купенитѣ имоти при влизането на този законъ въ сила;

б) въ полза на владѣлцитѣ отъ български произходъ, ако сѣ въ владение на имотитѣ при влизането на този законъ въ сила и ги владѣятъ не по-малко отъ 15 години;

в) въ полза на купувачитѣ отъ български произходъ, които сѣ купили съ нотариални актове или съ частни писмени актове, нотариално завѣрени, ако сѣ влизали въ владение на имотитѣ и ако сѣ тѣзи имоти не сѣ оземлени или одворени други;

г) въ полза на купувачитѣ отъ български произходъ, които сѣ купили имота на публиченъ трѣгъ, ако сѣ тоя имотъ не сѣ оземлени или одворени други;

д) въ полза на бивши владѣлци отъ български произходъ, които сѣ владѣли имота най-малко 15 години, ако сѣ щящия имотъ не сѣ оземлени или одворени други и ако отъ датата на отнемане владението имъ не сѣ минали повече отъ 10 години.

Правата на владѣлцитѣ по пунктове „а“ и „б“ се предпочитатъ предъ правата на лицата по пунктове „в“, „г“ и „д“.

За бележка. Разпоредбата на чл. 42 отъ закона за финансовото облекчение и за здравяване на общинитѣ основа въ сила само за ония имоти, които споредъ този законъ не подлежатъ на отстъпване на посоченитѣ въ чл. 3 лица.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събрането приема.

Илия Славковъ: Трѣбва да се съобщи, че има предложение. Ако г-нъ министърътъ не е съгласенъ съ предложението, то е другъ въпросъ.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: Г-нъ Славковъ! Всички ваши предложения бѣха обсъдени въ комисията и знаете кои сѣ възприети. Нѣма какво сега да правите възражения. Да минемъ на чл. 4. (Чете)

„Чл. 4. Лица, които владѣятъ, по покупка или не, повече отъ 50 декара непокрити и отъ два къса покрити имоти, могатъ да се ползватъ отъ разпореджанията на чл. 3 само за 50 декара непокрити и два къса покрити имоти по свой изборъ.

За бележка. Непокрити имоти сѣ незастроениитѣ имоти, които се намиратъ вънъ отъ строителната черта на населенитѣ мѣста или, макаръ да се намиратъ въ чертата на населенитѣ мѣста, сѣ въ квартали съ по-малко отъ 20% застроени парцели.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 5. Разпорежданията на чл. 3 не се отнасятъ до лица,
които използватъ изпокрититѣ имоти чрезъ чуждѣ трудъ,
а покрититѣ — изключително чрезъ отдаване подъ наемъ.
Забележка. Смята се, че имотитѣ се използватъ
чрезъ чуждѣ трудъ, когато нито собственикътъ, нито чле-
новатѣ на семейството му участвуватъ съ физически
трудъ въ използването.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 6. Ограниченията на членове 4 и 5 не се отнасятъ
до лица отъ български произходъ, ако имотитѣ, които
владѣятъ, сѫ били тѣхна собственостъ при влизането въ
сила на протокола къмъ договора за приятелство съ тур-
ската република.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 7. Отдѣлението за трудовитѣ земеделски стопан-
ства и комасацията поканва владѣлцитѣ, означени въ чл. 4,
да посочатъ кои имоти ще задържатъ, а останалитѣ — да
предадатъ: покрититѣ — въ срокъ отъ 3 месеца, а непо-
крититѣ — следъ прибиране на реколтата.“

Отдѣлението поканва сѣщо владѣлцитѣ, означени въ
чл. 5, да предадатъ имотитѣ въ горепосоченитѣ срокове.
Ако имотитѣ не бѣдатъ предадени въ сроковетѣ, от-
дѣлението нарежда изземването имъ по административенъ
редъ, като въ случай че посочването, за което говори
алинея първа, не е направено до изтичането на сроковетѣ,
правото на изборъ минава на отдѣлението.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 8. Поканата, за която говори предшествуващиятъ
членъ, трѣбва да бѣде направена въ срокъ отъ една година
отъ влизането на тоя законъ въ сила.“

Ако владѣлцитѣ оспорватъ основателността на пока-
ната, тѣ могатъ да защитятъ правата си съ искъ на общо
основание.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 9. Лицата, посочени въ чл. 3, букви „в“, „г“ и „д“,
които желаятъ да упражнятъ правата си по тоя членъ, сѫ
дължни да направятъ това въ срока, предвиденъ въ чл. 8.
При упражняване правото на изборъ отъ тѣзи лица,
имотитѣ, които не се намиратъ въ тѣхно владение, се
взематъ сѣщо предвидъ. Разпоредбитѣ на чл. 4 сѫ въ
сила и въ този случай.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 10. Лицата, които попадатъ подъ разпорежданията
на членове 4 и 5, иматъ право на обезщетение за подобре-
нията, които сѫ направили въ имота, съгласно чл. 321 отъ
закона за имуществата, собствеността и сервитутитѣ.
Това правило не се отнася до лицата, за които се говори
въ чл. 3, букви „в“, „г“ и „д“.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 11. Правата, придобити отъ лица, оземлени по
закона за трудовитѣ земеделски стопанства и комасацията,
по закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанцитѣ
и по закона за заселване бѣжанцитѣ и обезпечаване поми-

нитка имъ, се запазватъ, доколкото имотътъ не е въ вла-
дението на трето лице, което може да се възползува отъ
членове 2 и 3.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 12. Смята се, че придобивната давностъ по закона
за давността въ земитѣ, посочени въ чл. 1, не е била
прекъсвана съ чл. 20 отъ закона за уреждане недвижи-
мата собственостъ въ новитѣ земи.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 12, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 13. Разпорежданията на този законъ се прилагатъ
и за уединенитѣ гори не по-големъ отъ 100 декара. За
такви гори, колкото се отнася до въпроса за собствен-
ността, законътъ за горитѣ нѣма приложение: ако тѣ сѫ
въ владение на частни лица, не се описватъ като общест-
вени, а ако сѫ описани по-рано, по време, когато сѫ били
въ владение на частни лица, въ такъвъ случай, по искане
на заинтересуваното лице, направено до една година отъ
влизането на този законъ въ сила до отдѣлението за
горитѣ, тѣ се изключватъ отъ общественитѣ гори и са
върщатъ на предишнитѣ владѣлци.“

Правата на владѣлцитѣ по този членъ не се огранича-
ватъ отъ разпоредбата на чл. 4.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 14. Издаденитѣ до влизането на този законъ въ
сила удостоверения за собственостъ по закона за уре-
ждане недвижимата собственостъ въ новитѣ земи запазватъ
силата на документи за право на собственостъ, издадени
по чл. 34а отъ закона за нотариуситѣ и околийскитѣ сѣдии,
които извършватъ нотариални дѣла.“

Снабдяването на собственицитѣ съ нотариални актове
за въ бѣдѣще ще става по реда на чл. 34а отъ горепосо-
чения законъ.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: По чл. 14 има
предложение отъ народния представител г-нъ Димитъръ
Андреевъ въ смисълъ, следъ думитѣ: „Издаденитѣ до вли-
зането на този законъ въ сила“ да се прибавятъ думитѣ:
„решения, опредѣления, влѣзли въ законна сила, и“, а въ
края на сѣщата алинея да се прибавятъ думитѣ: „Запаз-
ватъ така сѣщо силата на документи за право на proprie-
тностъ и ония документи, които сѫ провърпени по реда на
чл. 17 отъ закона за уреждане недвижимата собственостъ
въ новитѣ земи и намѣрени за редовни“.

Министъръ Василъ Митакъвъ: Съгласенъ съмъ съ това
предложение.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Г-нъ мини-
стрътъ е съгласенъ съ предложението на г-нъ Димитъръ
Андреевъ. Които приематъ това предложение, както го
прочетохъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Които приематъ чл. 14, заедно съ току-що приетитѣ
допълнения по предложението на г-нъ Димитъръ Андреевъ,
моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)
„Чл. 15. Висящитѣ производства за провѣрка на правото
на собственостъ съгласно съ закона за уреждане недвижи-
мата собственостъ въ новитѣ земи се прекратяватъ.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: Комисията пред-
лага още единъ новъ, последенъ, чл. 16 съ следното съдър-
жание: (Чете)

„Чл. 16. Настоящиятъ законъ влиза въ сила следъ три
месеца отъ обнародването му въ „Държавенъ вестникъ“.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които прие-
матъ чл. 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-
нието приема. (Ржкоплѣскания)

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на членове 45, 194, 195, 197 и 217 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Които г-да народни представители приематъ да се прочете само законопроектътъ, безъ мотивитъ къмъ него, моля г-на докладчика да прочете само законопроекта.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение и допълнение на членове 45, 194, 195, 197 и 217 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

§ 1. Въ чл. 45 се добавя следната нова, последна алинея: Разпоредбитъ на наредбата-законъ за трудовия договоръ се прилагатъ по отношение работниците-надничари при държавнитъ работилници, стопанства и др.“

§ 2. Въ алинея седма на чл. 194, следъ думитъ: „пресушаване на блата“ се поставя запетая и думитъ: „терени снимки, изваждане и доставки на всѣкаквъ видъ камъни, чакълъ и пѣськъ.“

§ 3. Въ чл. 195 се прибавятъ следнитъ нови алинеи:

Смѣтатъ се за непреодолима сила и правителственитъ разпоредби за установява минимални надници и минимални цени на материали, увеличение на митническитъ и превозни тарифи, кариерно право, данѣци, такси, гербъ и пр., издадени следъ възлагане на предприятието и презъ време на изпълнението му.

Когато на предприемача се признае поскъпване по реда на чл. 197, обезщетението по алинея трета на настоящия членъ се изплаща до датата на заявлението, съ което е искано да се плати за поскъпването, а следъ тази дата същото се смѣта като елементъ на поскъпването, на общо основание.

§ 4. Първото изречение на чл. 197 отъ алинея първа се измѣнява така:

Ако при извършването на постройки и други строежи, ценитъ на материалитъ, надницитъ и въобще работитъ се повишатъ тѣй, че общата стойностъ на оная частъ отъ предприятието, която остава да се привърши, се увеличи съ 15% и повече, предприемачътъ може да поиска, безъ, обаче, да спира работата, да му се плати за поскъпването на останалитъ за извършване работи или да се прекрати по-нататъшното изпълнение на предприятието.

§ 5. Следъ алинея втора на чл. 217 се добавя следната Забележка. Шкафчета, будки и други малоченни обекти се отдаватъ подъ насѣмъ по цени, опредѣлени отъ комисията, установена за доброволно съгласие, одобрени отъ министъра на финанситъ.“

(Ето мотивитъ къмъ законопроекта:

МОТИВИ

къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение на членове 45, 194, 195, 197 и 217 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Г-да народни представители! I. Поради това, че предприятията за извършване на терени снимки и доставки на трошени и ломени камъни въ по-голѣмата си частъ съдържатъ извършване на работи, а ценитъ на работническитъ надници най-често могатъ да бждатъ повишавани, то справедливо е и тѣзи предприятия да бждатъ обявени отъ закона за строителни предприятия.

II. Правителственитъ разпоредби, които идатъ да се намѣстятъ въ стопанската дейностъ на предприемачитъ, сѣ действително непреодолима сила, тѣй като тѣ не могатъ да се предвидятъ, нито предотвратятъ отъ тѣхъ. Тази непреодолима сила причинява щета на предприемачитъ, която следва да бжде обезщетена.

Понеже различнитъ комисии схващатъ и разрешаватъ въпроса различно, налага се по законодателенъ редъ да се обявятъ тѣзи правителствени разпоредби за непреодолима сила. Това оточняване и допълване опредѣлението на понятието „непреодолима сила“ ще доведе до по-голѣма сигурностъ за предприемачитъ и вследствие на това възможността да предлагатъ по-износни цени за държавното съкровище при вземане участие въ търговетъ.

Понеже не всѣка правителствена разпоредба има характеръ на непреодолима сила, то затова въ проекта се посочва коя именно разпоредба се смѣта за такава. Така, едно нормиране на ценитъ на материалитъ, опредѣлящо максимални цени, има за целъ да предотврати повишението на ценитъ и не причинява щети на предприемача, напротивъ, то е по-скоро въ негова полза. Обаче установяването на минимални цени на материали и надници, повишение на митнически и превозни тарифи и кариерно право е непреодолимо за предприемача, има характеръ на непреодолима сила и не представлява обща тежестъ за всички данѣкоплатци, а обременява само лицата, които сѣ въ договорни отношения съ държавата.

Начинътъ за опредѣляне обезщетението, като техническа подробностъ, се установява съ правилника за прилагане на закона. Обезщетението ще се опредѣли като разлика между девизнитъ цени и ценитъ, добити споредъ девизния анализъ, но съ повлиянитъ отъ разпоредбата надници и цени на материали. Всички елементи отъ девизния анализъ, които не сѣ повлияни отъ правителствената разпоредба, участвуватъ при опредѣляне на ценитъ не-промѣнени.

Следва примѣръ за опредѣляне обезщетение за единъ видъ работа, а именно изкопъ отъ III категория:

Цена на 1 кубически метъръ земенъ изкопъ III категория.

По девизния анализъ.

А. Основни цени.

Надница на обикновенъ работникъ — 50 л.

Надница на миньоръ — 80 л.

а) изкопване $0.15 \times 80 + 0.20 \times 50 = \dots\dots\dots 22.00$ „

б) взривъ, фитилъ, капсули = $\dots\dots\dots 6.00$ „

в) разчистване, товарене, разтоварване и пр. $0.70 \times 50 = \dots\dots\dots 3.50$ „

г) превозъ до 50 м. разстояние $0.06 \times 50 = \dots\dots\dots 3.00$ „

д) сѣчва 0.1 отъ а, в и г; $0.1 \times 28.50 = \dots\dots\dots 2.85$ „

37.35 л.

Административни разноски 14% — $0.14 \times 37.35 = \dots\dots\dots 5.23$ „

42.58 л.

Следъ правителствената разпоредба.

Основни цени.

Минимална надница на обикновенъ работникъ — 60 л.

Минимална надница на миньоръ — 100 „

а) изкопване $0.15 \times 100 + 0.20 \times 60 = \dots\dots\dots 27.00$ „

б) взривъ, фитилъ, капсули (неповлияно) $\dots\dots\dots 6.00$ „

в) разчистване, товарене, разтоварване и пр. $0.70 \times 60 = \dots\dots\dots 4.20$ „

г) превозъ до 50 м. разстояние $0.06 \times 60 = \dots\dots\dots 3.60$ „

д) сѣчва (неповлияно) = $\dots\dots\dots 2.85$ „

43.65 л.

Административни разноски 14% — $0.14 \times 43.65 = \dots\dots\dots 6.11$ „

49.76 л.

Обезщетение — $49.76 - 42.58 = 7.18$,

Или предприемачътъ ще получи за всѣки кубически метъръ изкопъ отъ III категория, изработена следъ правителствената разпоредба, по 7.18 л. обезщетение, независимо отъ това, дали предприятието е взето надъ, подъ или равно по девиза.

III. Съ намаляване процента на поскъпването отъ 25% на 15% предприятията ще се възлагатъ по цени много по-износни за държавното съкровище, тѣй като предприемачитъ, като ще носятъ по-малкъ рискъ на търговското поскъпване на материалитъ и надницитъ, ще предлагатъ да извършватъ предприятия по действителни цени.

Измѣнението, което се проследва по отношение на административнитъ разноски, се прави, за да се покаже, че процентътъ на тѣзи разноски въ анализа на единичнитъ цени трѣбва да остане сѣщиятъ, както е въ проектнитъ книги.

Следва примѣръ за опредѣляне поскъпването за единъ видъ работа, а именно:

За 1 кубически метъръ тухлена зидария на варовъ разтворъ 1:3.

По девизния анализъ.

285 броя тухли по 0.80 л. = $\dots\dots\dots 228.00$ л.

0.30 кубически метъръ разтворъ 1.3×150 л. = $\dots\dots\dots 45.00$ „

2.70 часа майсторски надници по $80/8 = \dots\dots\dots 27.00$ „

2.00 часа простъ работникъ $40/8 = \dots\dots\dots 10.00$ „

5% за сѣчва и скеле върху работата — $37 = \dots\dots\dots 1.85$ „

311.85 л.

11% административни разноски $\dots\dots\dots 34.30$ „

346.15 л.

10% печалба $\dots\dots\dots 34.61$ „

За 1 кубически метъръ кръгло 381.00 л. $\dots\dots\dots 380.76$ л.

Анализъ съ поскъпнали цени.

285 броя тухли по 1.00 л. = $\dots\dots\dots 285.00$ л.

0.30 кубически метъръ разтворъ по 180 л. = $\dots\dots\dots 54.00$ „

2.70 часа майсторски надници по $120/8 = 15$ л. $\dots\dots\dots 40.50$ „

2.00 часа простъ работникъ по $70/8 = 8.75$ л. $\dots\dots\dots 17.50$ „

5% за сѣчва и скеле върху работа $58 = \dots\dots\dots 2.90$ „

399.90 л.

11% административни разноски $\dots\dots\dots 43.98$ „

443.88 л.

10% печалба $\dots\dots\dots 44.38$ „

488.26 л.

Или кръгло за 1 кубически метър 488.00 л.

Процентно посъквяване $10700:381=28\%$.

Думитъ: „сметано сръдно аритметическо върху всички материали и работи“ се премахвватъ, защото на практика не могат да бъдат приложени.

Моля, г-да народни представители, да разгледате и одобритъ приложението законопроектъ.

Гр. София, февруарий 1941 г.

Министъръ на финанситъ: Д. Божиловъ)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Божко Ковачевски.

Д-ръ Божко Ковачевски: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Войната даде отражения въ стопанствата на воюващите страни, но тъй като стопанствата сж тѣсно свързани помежду си, тия отражения се почувствуваха и въ странитъ, които не воюватъ.

Отъ м. септември 1939 г. се яви едно покачване въ ценитъ на редица стоки, които бѣха предметъ на държавни доставки, било доставки вътре въ страната, било доставки отъ страното, отъ чужбина. Яви се и отказъ въ изпълнението на нѣкои отъ тия доставки. Поради събитията, които настанаха, нѣкои отъ доставкитъ трѣбваше да се изпълняватъ съ много голѣми закъснения. Всичко това е дало поводъ на Министерството на благоустройството да обърне вниманието на г-на министра на финанситъ съ едно писмо отъ 24 ноември 1939 г., а по-късно съ второ писмо отъ 29 февруарий 1940 г., съ които, като констатира изключителнитъ положения — влошаване на международното положение, повишаване на военно обучение български граждани, изпълнение на строителни предприятия и т. н. — моли да се даде едно тълкуване, едно изяснение на понятието „непреодолима сила“ и да се обърне внимание, при доставкитъ и уреждане на въпроса за непреодолимата сила по чл. 191 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията да се вземе подъ внимание и евентуално да се даде било отлагане, било едно тълкуване, за да не следватъ глобитъ, които се налагатъ на доставчицитъ. Едно изяснение именно на този въпросъ, изяснение на понятието „непреодолима сила“, като за такава се признаватъ вече и правителственитъ разпоредби, ни се дава сега въ тия допълнения, които сж предложени съ настоящия законопроектъ. Безспорно, тѣ сж належащи и сигурно е, че народното представителство ще ги гласува.

Азъ, обаче, бихъ желалъ да обърна внимание на народното, представителство и на г-на министра на финанситъ върху нѣкви доставки, които се извършватъ отъ чужбина. Веднага следъ обявяването на войната се яви повсемѣстно неизпълнение на доставкитъ отъ чужбина, било поради правителствена забрана отъ странитъ, отъ които е доставчицитъ, било поради липса на достатъчно сурови материали. Отъ друга страна яви се едно забавяне при изпълнението на доставкитъ, поради програмата, която е наложена на тия предприятия, които ще работятъ вече за военни нужди, а още и едно забавяне евентуално при транспорта. Поради тия причини, много отъ нашитъ доставчици, български фирми, които купуватъ отъ чуждестранни фирми, сж донесли въ духа на чл. 191 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, че тукъ се касае действително до непреодолима сила и сж поискали отсрочка на доставката, за да не попаднатъ подъ съответнитъ членове на закона за бюджета, отчетността и предприятията и да имъ се наложатъ голѣми глоби, поради неизпълнението на доставката.

И ето, поради много тѣсното тълкуване на чл. 191 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията отъ комиснитъ, съставени отъ чиновници, които искатъ свидетелства, гдето да се посочатъ фактитъ, предизвикали закъснението, почти въ $\frac{3}{4}$ отъ случаитъ не сж били дадени отсрочки или всички доставки сж били приключени съ налагане на огромни глоби. Азъ искамъ да ви посоча само два случая. По една доставка за Дирекцията на полицията на стойностъ 150 000 л. сж платени 45 000 л. глоба за забавяне при доставката, което прави около 30%. По една доставка за Министерството на благоустройството на каменотрошачки, на стойностъ 177 000 л., е платена глоба 120 000 л., като доставчицитъ е получилъ само 57 000 л., или наложената глоба представлява 66%. Трѣбва да се констатира, че при всички тия случаи се касае не за нѣкакво умнишлено забавяне — напротивъ, доставчицитъ сж били най-добросъвестни — но не се касае до едно извънредно тѣсно, ограничено тълкуване на чл. 191 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Отива се до такива курioзи, какъвто е, напримеръ, случаятъ да се иска удостоверение, че страната, отъ която произхожда доставчицитъ, се намира въ положение на война, или пъкъ да се иска да се

посочи точно кога е почнала войната, като че ли това не сж абсолютно, ноторно известни факти на всички ни, за да не става нужда да се искатъ такива удостоверения, които, по понятии съображения, страната, отъ която би трѣбвало да се издадатъ, не би желала да ги даде.

И ето въ това отношение ще трѣбва било чрезъ едно допълнение на закона за бюджета, отчетността и предприятията, било чрезъ едно окръжно, ако съ такова би могло да се свърши работата, Министерството на финанситъ да обърне вниманието на всички приемателни комисии по държавнитъ доставки, понеже тия комисии сж самостоятелни административни юрисдикции и напълно самостоятелно, напълно лично правятъ преценка на обстоятелствата, дали въ даденъ случай има непреодолима сила и въ зависимостъ отъ това признаватъ забавяне и отминаятъ предвиденитъ въ закона глоби. Това е абсолютно необходимо, защото окръжното на Министерството на финанситъ № 2291, отъ 22 мартъ 1940 г., се тълкува и се отнася предимно за предприятия благоустройствени, предприятия, където има изпълнение на строежъ, и повечето отъ доставкитъ сж отъ вънъ.

Отъ друга страна, съответниятъ членъ отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията предвижда 6-месеченъ срокъ за представяне на удостоверение отъ компетентнитъ власти за непреодолимото събитие, обаче има учреждения, които даватъ много късъ срокъ, 20-30 дни, който е абсолютно недостатъченъ, за да може да се изиска, особено при сегашнитъ отгъчени пощенски съобщения, едно удостоверение и да се представи навреме.

Най-после, тълкуванията за характера, за онова, което трѣбва да съдържа удостоверението, сж най-различни. Нѣма едно указание въ това отношение, било да се даде образецъ, било само да се набележатъ пунктoветъ, които трѣбва да се съдържатъ, за да може ония удостоверения, които се представятъ, да бъдатъ приемани като редовни; и най-важното, да се изискватъ такива удостоверения, които биха били отъ полза за доставчика.

Освенъ това, законътъ предвижда да се дава продължаване на срока, но най-често това продължаване е извънредно кратко. Съ огледъ на събитията, въобще, би трѣбвало да се дава по-големо продължаване на сроковетъ, за да не се изпада въ такова положение, както въ посоченитъ отъ мене два случая.

Всичко това довежда до положенията да се минава къмъ държавни доставки по чл. 120-а, въ какъвто случай извършването на доставкитъ се предоставя на една специална комисия, по този членъ. Състезанието при тѣзи доставки е по-ограничено, защото става въ по-тѣснъ кръгъ и не се върви по общия пътъ на закона за бюджета, отчетността и предприятията.

На второ мѣсто, съ огледъ именно на рисковетъ при забавяне на една доставка при ненавременното ѝ изпълнение поради непреодолими причини, доставчицитъ офериратъ по-високи цени, за да могатъ да покриятъ тия рискове. Това, разбира се, не е въ интересъ на българската държава. Това иде да отегчи, иде да посъкпи материала при държавната доставка. И затова ще е абсолютно необходимо да се потърси нѣкакъвъ начинъ най-малко за намаляване на глобитъ по държавни доставки, които сж извършени следъ обявяването на войната, които глоби въ нѣкои случаи се движатъ въ много голѣми размѣри и не само че включватъ въ себе си печалбата, която доставчицитъ има, но вече засѣгатъ и онова, което е калкулирано като действителна цена на извършеното предприятие, което представлява реалната стойностъ на доставения материалъ.

Необходимо е да се намѣри начинъ за по-широко тълкуване на това понятие, толкозъ повече, че и самитъ чиновници — членове на тѣзи комисии, изтъкватъ, че законътъ е писанъ за мирно време и — както казватъ тѣ — за да бъдатъ доставкитъ навреме изпълнени, ние нѣмаме никаква възможностъ да дадемъ по-широко тълкуване на така ограниченото, на така даденото отъ закона понятие за непреодолима сила. И затова ще трѣбва да се мине действително къмъ изясняване на това понятие по законодателенъ пътъ, а именно чрезъ допълнение на чл. 191 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, като се взематъ подъ съображение всички досегашни случаи на доставки, съ огледъ да се постигнатъ следнитъ две цели: първо, да не се оцетяватъ доставчицитъ, които идватъ най-добросъвестно въ тия тежки времена да извършватъ една доставка, и, второ, да не се правятъ доставки, въ които сж калкулирани именно тия голѣми рискове, като сж дадени и по-високи цени.

Азъ моля г-на министра да има предвидъ това и въ комисията да намѣри начинъ за разрешаване на този въпросъ.

Председателстващ Никола Захариев: Има думата народният представител г-нъ Георги Тодоровъ.

Георги Тодоровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Вземамъ поводъ отъ внесеня законопроектъ за измѣнение само на петъ члена отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, за да направя единъ позивъ, за да стиря една молба къмъ г-на министра на финанситъ, при възможностъ, да постави на преценка досегашното приложение на закона и да пристъпи къмъ коренното му преработване съобразно съ духа на времето. Защото всичкитъ постановления въ закона, които се отнасятъ специално до отчетността и предприятията, страдатъ отъ сложна формалистика, която, отъ една страна, измъчва онѣзи, които прилагатъ разпореджанията на закона за бюджета, отчетността и предприятията, а, отъ друга страна, прѣчи за своевременното, леко и подвижно задоволяване на всички нужди, които времето налага.

Г-да народни представители! Много пѣти отъ тая трибуна се е говорѣло за оная сложна формалистика, която съществува въ нашата държава и специално въ отчетността. Азъ се присъединявамъ къмъ основателността на всички позиви, които сѣ правени срещу тази формалистика, но трѣбва да подчертая, че майката на тая формалистика, която съществува въ нашата държава, е законътъ за бюджета, отчетността и предприятията. Въ този законъ сѣ предвидени толкова сложни манипулации, толкова тежки задачи сѣ отдадени на съществуващи и несъществуващи комисии, че трѣбва, наистина, и отчетникътъ и контрагентътъ на държавата, предприемачъ за извършването на каквото и да било предприятие, да бждатъ само прависти, за да могатъ да бждатъ изправни. Защото напоследъкъ е вече станало нравъ на всичкитъ министерства да държатъ особено много на буквалното изпълнение на всички постановления на закона, а плюсъ и на всички усложнения, които поражда правилникътъ за приложението на закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Прочее, макаръ и инцидентно г-нъ министърътъ на финанситъ да внася измѣнението на тѣзи петъ члена отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, азъ се задоволявамъ съ тая молба и тая позивъ къмъ него: съ присъщото му трудолюбие да проучи още единъ пѣтъ всички формалности, съ които е отежнено както положението на отчетникитъ и на предприемачитъ, така също и на онѣзи, които представляватъ държавата по контрактитъ, като бждатъ опростотворени и уяснени съответнитъ постановления на закона, за да добие лекота при приложението имъ. Признавамъ, че ние не можемъ напълно да се лишимъ отъ формалистиката, която съществува въ отчетността и предприятията, защото културата на единъ народъ точно по това се познава — колкото той и неговитъ членове сѣ по-културни, по-честни и по-изпълнителни, толкова законоположенията въ неговото законодателство сѣ по-опростотворени и лишени отъ голѣма формалистика. Вие имате възможностъ да наблюдавате напоследъкъ какъ става и какъ се води отчетността на голѣми народи, на народи съ по-голѣма култура. Тамъ всичко въ края на краищата е сведено, г-да народни представители, до тържественото обещание, че онова, което е отбелязано въ отчетната книга, както за броената сума, така и за даденъ еквивалентъ, отговаря на истината. И всичко по-нататъкъ се свежда къмъ съответната отговорност, углавна или дисциплинарна, която би получила съответниятъ отчетникъ, ако не се отчете евентуално за извършването на сдѣлката, т. е. за броенето на сумата и за получаването на съответния еквивалентъ. Това е, разбира се, идеалътъ. Дотамъ ние не можемъ да отидемъ и не можемъ да го искаме. И азъ не смѣя да искамъ подобно опростотворяване по простата причина, че имамъ разбирането и схващането, че ние още сме младъ народъ, че общественитъ дългъ и общественото чувство не е достатъчно развито у насъ и защото, най-сетне, наистина голѣма частъ отъ членоветъ на българската държавна машина много лесно се съблазняватъ и заплесватъ при вършенето на нѣкои голѣми сдѣлки, които могатъ да компрометиратъ както сдѣлката, така и самитъ тѣхъ.

Г-да народни представители! Слабиятъ общественъ дългъ, неразвититъ общественъ грижи сѣ единственитъ съображения и аргументи, гдето не може да се надвие и оправи тая сложна формалистика, която има въ нашата отчетностъ при вършенето на самитъ предприятия. Все пакъ, обаче, наредъ съ този самоукоръ, който ние си правимъ, трѣбва да признаемъ, че нашата държава прави голѣма крачка напредъ, че всички нейни членове вървятъ напредъ и че напоследъкъ, както тѣзи, които

контрактуване съ държавата, иматъ доброто намѣрение почтено да третиратъ сдѣлките, които се сключватъ отъ името и за смѣтка на държавата. Прочее, и азъ смѣтамъ, че въ духа на тоя напредъкъ, който вече констатираме, както въ отдѣлната личностъ, така и въ организацията на нашата държава, ще трѣбва да се направи прогресъ въ опростотворяването на голѣмитъ сложности, на формалноститъ, които сѣ внесени въ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Г-да народни представители! Тия измѣнения, които се предлагатъ засега отъ г-на министра на финанситъ, внасятъ по-голѣма яснота и стабилностъ въ положението на доставчицитъ на държавата.

Преди да мина къмъ въпроса, който се третира въ § 2 и последващитъ отъ измѣненията, които се предлагатъ, позволете ми само съ две думи да характеризирамъ това много хубаво разпореджане, което г-нъ министърътъ на финанситъ внася въ § 1, а именно, добавянето на новата алинея въ чл. 45 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Това трѣбване да стане отдавна, защото съ съществуването на колективнитъ трудови договори, регламентирането, което се дава на труда на работника, не трѣбва да се отнася единствено и изключително само за частнитъ предприятия, но трѣбване да бжде усвоено и отъ държавата. Ето едно своевременно и правилно разрешение на този проблемъ: всички разпоредби за трудовитъ договори отсега нататъкъ, съгласно това постановление на новата алинея къмъ чл. 45, ще бждатъ прилагани и по отношение на работницитъ и наднарицитъ при държавнитъ работилници, при държавнитъ стопанства и т. н.

Азъ правя само едно искане въ тоя пунктъ. Щомъ като съзнанието на съответната изпълнителна властъ е дошло дотамъ, че се е разбрало, какво въ интереса на здравето, въ интереса на развитието на самото работническо е съществуващитъ специални законоположения — особено трудовитъ договори и всичкитъ фаворизации които се даватъ на работническото за запазване на неговото здраве — да бждатъ отнесени еднакво и къмъ държавнитъ работилници и стопанства — нека да помоля г-на министра това постановление да бжде разширено също така и по отношение на общинскитъ стопански предприятия. Защото напоследъкъ е болестъ въ общинитъ да отдѣлятъ нѣкои свои ресори и да ги третиратъ като стопански, търговски предприятия, по особени мотиви и съображения, които въ този моментъ нѣма какво да ни интересуватъ. Фактъ е, обаче, че всички общини по единъ споредиченъ начинъ се стараятъ да отдѣлятъ нѣкои свои ресори като стопански предприятия. Ще бжде много несправедливо, щомъ по отношение на частнитъ предприятия се спазватъ всички постановления и разпореджания на трудовитъ договори досежно работницитъ, а сега съ третираното измѣнение, което е великолепно и което създава голѣма справедливостъ, се приравняватъ държавнитъ стопански предприятия съ частнитъ, сѣщитъ положения да не бждатъ приложени и къмъ работницитъ при стопанскитъ предприятия на общинитъ. Толкова повече, че законътъ за бюджета, отчетността и предприятията въ членове 203 и последващи се занимава съ уреждането на всички предприятия, които засѣгатъ общинитъ, както и съ тѣхнитъ стопански предприятия. Вѣрно е, че чл. 45 се намира въ друга рубрика, въ другъ отдѣлъ, много преди отдѣла за самитъ предприятия. Но понеже законодателятъ е намѣрилъ, че тамъ му е мѣстото и че тамъ трѣбва да се постави съответното разпореджане за еднаквяване положението на всичкитъ наднарици и работници, както въ частнитъ предприятия, така и въ държавнитъ предприятия, нека бжде упоменато, че сѣщото разпореджане ще се отнася и за общинскитъ стопански предприятия.

Тукъ азъ си позволявамъ да дамъ едно дообяснение. Ако г-нъ министърътъ на финанситъ не се съгласи изобщо за внасянето на понятието „общински стопански предприятия“, азъ ще бжда особено доволенъ, ако тъй би направилъ извѣщения, че така разбира разпореджанията и измѣненията, които се внасятъ като трета и последна алинея въ чл. 45 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, толкова повече, че въ наредбата-законъ за селскитъ и градскитъ общини наистина съществува съответно законоположение, че законътъ за бюджета, отчетността и предприятията се прилага и по отношение на общинитъ. Обаче нашата юриспруденция въ този пунктъ досега е единогласна, че само постановленията на чл. 113 и последващитъ отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, относно установяването на съответнитъ давностни срокове, се приспособяватъ и по отношение на общинитъ. Но това не е достатъчно за интересувания на въпросъ, защото, както казахъ, измѣнението, което се внася съ новата алинея къмъ чл. 45, се намира въ друга рубрика,

въ другъ отдѣлъ, където се третира въ разходитѣ на държавата, на държавното съкровище. И понеже пъкъ, отъ друга страна, има специални положения, които третира въ разходитѣ на общинитѣ, то нека поне съ изявленията на г-на министра на финанситѣ, които ще бъдатъ отбелязани въ дневника, да се разбере, че тази алинея за прилагането на трудовитѣ договори ще важи и за общинскитѣ стопански предприятия.

Г-да народни представители! Важни, дори бихъ казалъ много важни сѫ всичкитѣ постановления на измѣненията, които ни предлага г-нъ министърътъ въ членове 194, 195 и 197 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Принципитъ въ общото право е, че договорнитѣ отношения сѫ задължителни за контракуващитѣ страни. По общото право, неизмѣненъ принципъ е, че никой не може да се откаже отъ договорнитѣ си задължения едностранно; че всички договорни отношения сѫ задължителни и за дветѣ страни и че тѣ трѣбва да бъдатъ изпълнени докрай, освенъ ако съществуватъ форсмажорни причини. Такива сѫ постановленията на закона за задълженията и договоритѣ. Такива сѫ изобщо всички постановления, които съществуватъ въ юриспруденцията за задължителността на договорнитѣ отношения за дветѣ страни. Трѣбвало е да мине много време и много борба, докато най-сетне правото е направило значително отклонение отъ този принципъ, който е много полезенъ и за едната, и за другата контракуваща страна. Защото може да се каже, че макаръ и да не носятъ въ себе си характера на форс мажоръ, все пакъ, обаче, тѣ коренно да промѣнятъ правоотношенията между контракуващитѣ страни. И, казвамъ, следъ дълга еволюция и следъ дълга борба, модернитѣ законодателства сѫ направили голѣмъ прогресъ, като сѫ установили, наредъ съ принципа *pacta sunt servanda*, т. е. договоритѣ сѫ задължителни за контракуващитѣ страни и трѣбва да се изпълняватъ, дошло се е по-нататъкъ и до началото *rebus sic stantibus*, т. е. обстоятелствата, които се промѣнятъ, даватъ правото и основанието за коригиране на договорнитѣ отношения.

Ето, това сѫ началата, които сѫ внесени въ измѣненията на разпореденията на членове 194, 195 и 197. Още въ първия законъ за бюджета, отчетността и предприятията отъ 1922 г., респективно разпореденията на стария чл. 185 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, както и въ новия законъ за бюджета, отчетността и предприятията отъ 1934 г., който мина презъ блокното време, тия принципи съществуватъ и правятъ все по-голъма и по-голъма еволюция, защото държавата има разбитането и счупването — а то е не само почтеното, но и изравното разбиране на една организирана държава — че тя не трѣбва въ никой случай да убива възможността за развитието на отдѣлитѣ си граждани, които се явяватъ да контракуватъ съ нея, да правятъ сделки съ нея, т. е. да предприематъ извършването на известни работи, които сѫ полезни за държавата.

Г-да народни представители! Общитѣ принципи на правото, за които говорихъ досега, сѫ били коригирани едновременно отъ схващанията на законодателя презъ 1922 г., съ първия законъ за бюджета, отчетността и предприятията, както и съ закона отъ блокното време презъ 1934 г. Заключаватъ да се подчертае, че последнитѣ промѣни, които сѫ извършени презъ 1934 г., носятъ белега на по-голъмъ прогресъ; както пъкъ, безъ да правя комплиментъ на вносителъ на дискусията законопроектъ, трѣбва да призная, че неговитѣ промѣни въ разпореденията на членове 194, 195 и 197 сѫ единъ още по-голъмъ прогресъ за нашето законодателство, защото се водунувяватъ отъ идеята за внасянето на по-голъма прецизностъ, на едно човѣшко, справедливо и законно третиране на всички онѣзи, които влизатъ въ контракуване съ държавата за работи и доставки, които трѣбва да извършватъ нѣщо на държавата.

Г-да народни представители! Вѣрно е, че въ мотивитѣ се казва между впрочемъ, че тия малки промѣни, които се правятъ, се върнатъ още и заради това, защото трѣбвало да се внесе по-голъма прегледностъ на понятието „непреодолима сила“, тъй като различнитѣ комисии въ разнитѣ ведомства давали различно съдържание на това понятие „непреодолима сила“, или, както ние юриститѣ го наричаме, „форс мажоръ“. Азъ заявявамъ предъ васъ, че тая мотивировка, която се дава на законопроекта, не убеждава, нѣма да убеди никого, защото е достатъчно да се прочетатъ разпореденията на чл. 191 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, за да се види, че снова, което се говори въ мотивитѣ на законопроекта като причина за измѣненето на членове 194, 195 и 197, съвсемъ не се справява. Съвсемъ не се оправдава, г-да народни представители, защото мотивитѣ искатъ да кажатъ, че въ понятието „непреодолима сила“ законодателятъ иска този

пътъ да внесе по-голъма прецизностъ, прегледностъ и уясняване на това понятие съ признаването за такава непреодолима сила на така нареченото *faits du prince*, т. е. на правителственото разпоредение. Това не само въ теорията на правото е напълно обяснено и изяснено съ всички онѣзи постановления, които се намиратъ въ закона за задълженията и договоритѣ, но, както ще видите отъ единъ цитатъ, който ще ви направя отъ сега съществувашия и прилаганъ у насъ законъ за бюджета, отчетността и предприятията — чл. 191 — това *faits du prince* е приравнено къмъ форс мажоръ, т. е. къмъ непреодолимата сила. Въ втората алинея на чл. 191 се казва, макаръ и инцидентно: „Срокътъ може да бъде продълженъ безъ глоба, само когато забавянето на изпълнението е било причинено отъ непреодолима сила (*force majeure, faits du prince* и др.), което ще рече, че въ понятието „непреодолима сила“ е включено и понятието „разпоредение на властта“.

Г-да народни представители! Следъ това малко отклонение, което направихъ за внасяне на малко по-голъма свѣтлина въ мотивировката, и за да подчертая, че наистина се прави голѣмъ прогресъ съ исканитѣ измѣнения на спомнатитѣ членове въ закона за бюджета, отчетността и предприятията, азъ искамъ сега да подчертая, че законопроектътъ внася по-голъма социална справедливостъ, че той наистина отговаря на духа на времето, каго дава възможностъ на всички онѣзи, които ще отидатъ да контракуватъ, за да правятъ доставки или да върнатъ работи на държавата, да не се плашатъ, защото се внася по-голъма справедливостъ въ третирането имъ и защото не е позволено на комиситѣ въ разнитѣ ведомства да си играятъ съ тѣхъ.

Въ § 2 на законопроекта се казва: (Чете) „Въ алинея седма на чл. 194, следъ думитѣ: „пресушаване на блатата“ се поставя запетая и думитѣ: „теренни снимки, изваждане и доставяне на всѣкаквъ видъ камъни, чакълъ и пѣсокъ“. Това допълнение, което се прави на чл. 194, г-да народни представители, е отъ много важно и съществено значение и то трѣбва да се изтъкне.

Г-да народни представители! Тия промѣни, които се извършватъ въ разпореденията на чл. 194 иматъ своята кореспонденция съ постановленията на чл. 65 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, защото и въ мотивитѣ е казано, че къмъ строителнитѣ предприятия се иска да бъдатъ турнати и „тереннитѣ снимки, изваждането и доставката на всѣкаквъ видъ чакълъ и пѣсокъ“. А да туримъ известни работи къмъ така нареченитѣ „строителни предприятия“, то значи да дадемъ по-добро третиране на предприемача, който върши тия работи, по отношение на личнитѣ, защото при несоразмерно плащане на изработенитѣ основателни ситиции, влобче на неговитѣ възможности, познания му се правото на обезщетение подъ формата на лихва, а именно 6%, докато другитѣ постановления на закона за бюджета, отчетността и предприятията изрично подчертаватъ, че не може да се претегне за никакви обезщетения по отношение на държавата, ако не бъдатъ поискани и присъдени отъ съдилищата, а до поискването имъ отъ съдилищата възможността къмъ държавата сѫ нелихвеносни.

Нѣколко думи, г-да народни представители, по отношение измѣненията, които се искатъ на чл. 195. Имамъ на видъ, което се искатъ въ разпореденията на чл. 195, сѫ много съществени, съобразно всички общи принципи, които казахъ и които съществуватъ въ общото право.

Г-да народни представители! Въ разпореденията на чл. 195 съществено е снова, което законодателятъ подчертава за непреодолимата сила и за правителственитѣ разпоредения.

Чл. 195 дава правото на обезщетение на всички, които сѫ се намѣрили подъ действието на непреодолима сила, форс мажоръ, а сега, както се иска, и подъ действието на правителственитѣ разпоредения, т. е. на *faits du prince*, като едното и другото ще бъдатъ установявани, както досега е ставало, съ съответна комисия.

Изясненията, които се даватъ, г-да народни представители, сѫ наистина едно оточняване положението на всички контракуващи съ държавата, като изрично е подчертано също така, че максималнитѣ цени, които ще дойдатъ по силата на разпореденията на единъ законъ, или по силата на разпореденията на Министерския съветъ, или на съответния министъръ, който има делегацията за отпѣляне на ценитѣ, за увеличаване на митнически такси, превозни тарифи, карьерно право, данѣни, такси, гербовъ и по., ще бъдатъ вземани предвидъ, за да може предприемачътъ да иска съответно обезщетение. Това е една справедливостъ, която основателно се дава на предприемачитѣ и трѣбваше да бъде дадена по-рано, защото тия промѣни въ ценитѣ, въ тарифитѣ на превоза и въ митни-

ческите такси съществуват още от 1939 г. Като изтъквамъ, че това измѣнение е единъ прогресъ, азъ казвамъ, ако би могло да се отнесе и за предприемачитѣ, които иматъ предприятия отъ 1939 г. и които сѣ засегнати отъ правителствениятъ разпореждане, за да може да се отговори на идеята за повече правда и за по-добро третиране на българския гражданинъ, който се явява въ услуга на държавата при доставки и при извършване на работи. Искамъ да се отиде дотамъ, да се даде и на тѣхъ възможностъ да получатъ съответно обезвреждане, а не да се оставятъ само на благоволенieto на комиситѣ, които често пъти се формализиратъ, криятъ се задъ Б или В, за да не дадатъ нищо на предприемача, смѣтайки, че съ това вършатъ голѣма работа.

Но най-съществената промѣна, която се върши, г-да народни представители, това е промѣната, която става въ разпорѣжданията на чл. 197, стариятъ чл. 185 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Принципитъ *rebus sic stantibus*, който дава право за едностранното деюниране и коригиране на договорнитѣ отношения, е принципъ, който е билъ усвоенъ отъ нашето законодателство само въ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Другитѣ закони, които третирайтъ тая материя, не допускатъ едностранно деюниране на договорнитѣ отношения, а всѣки трѣбва да изтъпни до край резултата отъ сключения договоръ, билъ той писменъ или устенъ. Това е единственото коригиране и единственото благо родство, което е било внесено въ стария чл. 185, което следъ това намѣри своето приложение и въ разпорѣжданията на чл. 197. Сега се прави още по-голѣмъ прогресъ и заслужава едногласно да подкрепимъ инициативата на г-на министра на финанситѣ съ провеждането на тази промѣна, защото тя отговаря повече на справедливостта, на позитивното човѣчно третиране на българскитѣ предприемачи, които сѣ въ услуга на държавата. Досега се смѣташе, че се намираме при положение на *rebus sic stantibus* и, следователно, даваше се възможностъ за коригиране, т. е. за деюниране на договорнитѣ отношения и за обезщетение, само ако увеличението на ценитѣ на работнитѣ и материалитѣ е докарало най-малко увеличение цената на онази работа, която предстои да се извършва.

Сега законодателятъ прави две съществени отклонения, отговарящи на духа на времето, които дори трѣбваше порано да бъдатъ прокарани. Процентътъ 25% мѣстно можеше да се достигне, затова често пъти много отъ предприемачитѣ се осмѣляваха да фалшифицирайтъ даннитѣ, да си случатъ съ фалшиви данни и удостоверение за сключенитѣ пазарни пени — единъкъ за ценитѣ на работнитѣ ржце и за ценитѣ на материалитѣ. Сега вече подобно нѣщо не може да стане, защото имаме законъ за урегулиране на ценитѣ и следователно, Министерството на търговията, промишлеността и труда е единствено компетентно да каже най-авторитетно и аргентично казва е била цената по ети кое си време и какъ може да бъде тя третирана. Понеже това справедливо е измѣненieto на процента на 15%. Това увеличение отъ 15% налага да се смѣта, че наистина обстоятелствата сѣ се промѣнили съществено, за да може едностранно предприемачътъ да поиска деюниране на договорнитѣ отношения, или пъкъ да се допусне той да рекламира по отижение на държавата за заплащане на нѣщо повече, т. е. на онова, което се следва отъ измѣненитѣ обстоятелства. Законопроектътъ постановява, че е достатъчно промѣненитѣ пени на наличнитѣ и на материалитѣ за извършването на предприятието да сѣ докаралъ 15% увеличение въ цената на предприятието, за да иска предприемачътъ деюниране на договора или заплащане на нѣщо повече. Това измѣнение е, безспорно, пъкъ единъ напредѣкъ, както казахъ, справедливо е и ще трѣбва едногласно да го приемемъ и затова, защото то е въ духа на времето.

Г-да народни представители! Най-сетне трѣбва да отбележа предъ васъ и едно малко, но пакъ съществено отклонение, което вносителътъ прави въ всички измѣнения въ разпорѣжданията на чл. 197, както и въ разпорѣжданията на чл. 195. Установява се вече една процедура, която е по-лека, по-подвижна и по-износна за самия предприемачъ. Навремето предприемачътъ можеше да рекламира, че има повече отъ 25% увеличение само за работи, които предстои да извърши, и за работитѣ, които е извършилъ само единъ месецъ преди подаване на заявлението. Само за тия работи трѣбва да бъдатъ прегледани и претретираны настѣпнитѣ измѣнения въ ценитѣ на материалитѣ, както и въ ценитѣ на работнитѣ ржце. Сега, обаче, съ съответнитѣ измѣнения, които се искатъ отъ г-на министра на финанситѣ, се отива по единъ другъ път, който, по мое разбиране, е наистина по-справедливъ и по-лекъ ъ, което е най-важното, предприемачитѣ не ще се

оставятъ на произволитѣ и на благоволенията — задоволявамъ се само съ тая дума — на комиситѣ, които се занимавайтъ съ тѣхнитѣ рекламации. Малко нѣщо кагочели се еманципиратъ предприемачитѣ съ внесенитѣ измѣнения въ чл. 197 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Щомъ се докаже отъ предприемача, че е настѣпило увеличение надъ 15% на цената на предприятието вследствие увеличението ценитѣ на материалитѣ и на работнитѣ ржце — а това нѣщо може да бъде доказано много автентично, безъ да се фалшифицирайтъ съответнитѣ данни, защото той може да се снабди вече само отъ Министерството на търговията съ надлежното удостоверение, както за ценитѣ на материалитѣ, така и за работнитѣ ржце — същиятъ подава заявление и обезщетение му се дава, съгласно постановлението на чл. 195, за работитѣ, които е извършилъ, отъ когато действително съществува увеличението ценитѣ на материалитѣ и на работнитѣ ржце. Значи, обезщетението на предприемача нѣма да зависи единствено и изключително, както бѣше досега, отъ благоусмотрението на съответната комисиия.

По-нататѣкъ съ промѣната, която се прави, вносителътъ казва: „а следъ тая дата същото“ — говори се за увеличението — „се смѣта като елементъ на поскъпването, на общо основание.“ Това е справедливо, защото комисиията по чл. 197 не ще може да играе. Щомъ единъ път тя е постановила, че съществува увеличение на ценитѣ вследствие на правителствениятъ разпорѣдби, ще трѣбва да се даде съответно обезщетение на предприемача за извършенитѣ работи, отъ когато е настѣпило това увеличение на ценитѣ. Щомъ веднажъ една комисиия е приела, че има увеличение на ценитѣ, втората комисиия по чл. 197 е ангажирана да го приеме, все едно като чели има нѣщо присѣдено, т. е., че вече е безспорно между контракуващитѣ, че това увеличение, това поскъпване е ноторно и то трѣбва да бъде смѣтано при рекламациитѣ, които ще се правятъ по чл. 197.

Г-да народни представители! Азъ смѣтамъ, че и това промѣнение на процедурата, което се върши отъ вносителъ, е отъ голѣмо и отъ съществено значение. Вие виждате, че вносителътъ се въодушевява и ние също така трѣбва да се въодушевяваме — отъ това да не останатъ предприемачитѣ и доставчикитѣ, които контракувайтъ съ държавата, да зависятъ изключително само отъ усмотрението на комиситѣ. Не само това. Законътъ съ внесенитѣ измѣнения става доволно ясенъ, категориченъ и прецизенъ, за да може, както заключаватъ и мотивитѣ къмъ законопроекта, да бъдатъ привлѣчени повече и повече предприемачи въ услуга на държавата. А когато законътъ е ясенъ, недвусмисленъ, когато се избѣгватъ многобройнитѣ комисиии и тѣхното благоволение, което често пъти трѣбва да бъде платено, за да бъде получено, тогата и предприемачитѣ ще могатъ да извършватъ по-евтино работитѣ, които имъ се възлагатъ отъ държавата.

Смѣтамъ, че законопроектътъ трѣбва да бъде приетъ единодушно. (Ржкопѣскания отъ пѣкои народни представители)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които г-да народни представители приематъ на първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на членове 46, 194, 195, 197 и 217 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка трета отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за държавнитѣ служители.

Които г-да народни представители приематъ да се прочетатъ само мотивитѣ къмъ законопроекта, а законопроектътъ да се смѣта за прочетенъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да прочете мотивитѣ къмъ законопроекта.

Докладчикъ д-ръ Георги Рафаиловъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за държавнитѣ служители.

Г-да народни представители! Предлаганиятъ проектъ за измѣнение и допълнение на закона за държавнитѣ служители има за целъ, отъ една страна, да постави държавнитѣ служители при разнитѣ автономни и други държавни учреждения при еднакви условия съ всички други държавни служители, що се отнася до назначаването и уволнението имъ, а, отъ друга страна, да даде право на Министерския съветъ да може по докладъ на надлежния ми-

нистър, въ случаите, предвидени въ чл. 15а, да продължава за определено време времеслуженето на държавните служители, навършили предпадна възраст.

И въ едно и въ другото отношение законопроекта идва да задоволи една назрела държавна нужда; ето защо, моля ви, г-да народни представители, да приемете и гласувате казаните измѣнения и допълнения, тъй както сѣ направени въ приложения законопроекта.

Гр. София, февруарий 1941 г.

Министър на финансите: Д. Божилов

(Ето текстът на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение и допълнение на закона за държавните служители.

§ 1. Следъ чл. 6 се прибавятъ следните нови:

Чл. 6а. Служебните книжки на държавните служители се водятъ по определенъ образецъ за всѣко ведомство.

Въ книгката се отбелязватъ всички дисциплинарни наказания, наложени на чиновника, причините за уволнението, съ задължително изложение на фактическите обстоятелства.

Чл. 6б. Никой не може да бѣде назначенъ на служба въ държавно, автономно-държавно или държавно съ отдѣленъ бюджетъ учреждение, безъ да представи служебната си книжка за своята минала служба въ такова учреждение. Назначениятъ безъ да представя служебната си книжка се уволняватъ, а длъжностните лица, които сѣ ги назначили, отговарятъ граждански и дисциплинарно.

Лицата, които по-рано не сѣ заемали държавна-изборна или по назначение служба, сѣ длъжни да заявятъ това въ заявлението, съ което молятъ да бѣдатъ назначени на служба. Това заявление има значение на клетвено потвърждение и въ случай че се окаже невѣрно, влѣче следъ себе си предвидената въ закона отговорност за лъжлива клетва.

§ 2. Следъ чл. 13 се прибавя новъ:

Чл. 13а. Не могатъ да се назначаватъ въ държавни, автономни-държавни или държавни съ отдѣленъ бюджетъ учреждения служители за определенъ срокъ, освенъ чужденци (по особенъ договоръ) съ решение на Народното събрание.

Всички разпоредби по този или по другъ законъ, които противоречатъ на тая разпоредба, се отмѣняватъ и не създаватъ никакви права.

§ 3. Алинея трета на чл. 15а се измѣнява така:

Чл. 15б има съответно приложение и въ случая. По изключение, чиновници съ голѣма компетентностъ, особена специалностъ и полезна дейностъ, могатъ да останатъ на служба за определенъ срокъ, по решение на Министерския съветъ, макаръ и да се засѣгатъ отъ постановленията на този членъ. При сѣщите условия, Министерскиятъ съветъ може да разреши да останатъ на служба за определенъ срокъ държавни служители — архитекти, инженери и лѣкари, навършили предпадна възраст по този или по другъ законъ.

§ 4. Следъ чл. 15а се прибавятъ следните нови:

Чл. 15б. Длъжностните лица по всички ведомства, съ изключение на ония по членове 317 и 318 отъ закона за народното просвѣщение и ония, за които се говори въ чл. 15г, се уволняватъ отъ служба при условията, предвидени въ чл. 15.

Чл. 15в. Началникъ на учреждение, който не освободи или не донесе на надлежния по-горенъ началникъ за освобождаването отъ длъжностъ на служители, навършили предпадна възраст по този или по другъ законъ, подлежи на гражданска и дисциплинарна отговорностъ, а ако това е направено по непредпазливостъ — само на дисциплинарна отговорностъ.

Чл. 15г. Служителитъ при всички ведомства, въ това число и тия при автономни-държавни или държавни съ отдѣленъ бюджетъ учреждения, за уволнението на които по досегашните специални закони се предвижда особенъ редъ, се уволняватъ по решение на Министерския съветъ, а съществуващите досега особени наредби за това по специалните закони се отмѣняватъ, освенъ тия по закона за устойството на сѣдилищата.

Следъ глава IV се прибавя нова

Глава IVа.

За надзора.

Чл. 73а. Надзорътъ върху държавните служители се упражнява отъ надлежните служби и органи при съответните министерства.

Чл. 73б. Общиятъ надзоръ върху държавните служители при всѣко ведомство принадлежи на надлежния министър, който го упражнява, или чрезъ натоварени отъ него длъжностни лица.

Чл. 73в. Министър-председателятъ упражнява общъ административенъ надзоръ върху държавните служители при всички ведомства.

Този надзоръ министър-председателятъ упражнява по начинъ, какъвто намѣри за целесъобразенъ.

§ 5. Чл. 92 се измѣня така:

Постановленията на този законъ по назначаване, дисциплинарна отговорностъ и уволнение не се отнасятъ до служителитъ въ Царския дворъ, до сѣдитъ, и до офицеритъ и до подофицеритъ, а чл. 15а, алинея първа, втора и трета, и до професоритъ)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Георги Кендеровъ.

Георги Кендеровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Вземамъ думата по внесения законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за държавните служители, за да посоча на нѣкои негови слаби страни и да помоля г-на министра на финансите, който е вносител на законопроекта, да си вземе актъ отъ бележките, които ще бѣдатъ направени тукъ, та въ комисията да бѣдатъ отстранени тия слаби страни въ законопроекта.

Г-да народни представители! Въпросътъ за чиновничеството е занимавалъ не единъ пътъ Парламента. Този въпросъ, който е непосредствено свързанъ въ чиновническия стабилитетъ, е отъ първостепенна държавна важностъ. Сега, въ този моментъ, когато държавата е предъ прага на голѣми събития, ние се занимаваме съ измѣнението на закона за държавните служители, който, така да се каже, регулира всички части на държавната машина. Трѣбва да отбележа, че у насъ общинската администрация и държавната администрация се движатъ по специални закони, които често пъти поставятъ въ хаотично положение служителитъ. Напримѣръ, у насъ общинскиятъ кметъ, подъ чиято административна властъ се намира цѣлата община, не може да назначи нито единъ горски стражаръ, нито единъ ветеринаренъ пазачъ, нито нѣкой служител отъ финансовото отдѣление, защото всѣко министерство си е запазило правото да разполага съ сѣдбата на общинските чиновници. Тази несъобразностъ често пъти създава конфликти въ живота било на общинитъ, било на самата държава.

Г-да народни представители! Ще пристѣпя къмъ посочване на нѣкои, както казахъ, слаби страни на законопроекта, за да могатъ да бѣдатъ отстранени.

Преди всичко искамъ да спра вашето внимание върху единъ централенъ въпросъ, който се урежда съ измѣненията, които се правятъ съ § 2 и § 5 отъ законопроекта.

Г-да народни представители! Въ законитъ, които уреждатъ положението на автономни-държавни или държавни съ отдѣленъ бюджетъ учреждения, има известни постановления, по силата на които правото да се уволняватъ ръководните лица въ тѣзи учреждения е прерогатива на Народното събрание. Това не е направено случайно; то е направено затуй, защото самата автономностъ на тѣзи учреждения налага да иматъ тѣ по-голѣма свобода и да не бѣдатъ въ прѣка зависимостъ отъ представителитъ на изпълнителната властъ. Искамъ да обърна вниманието ви тѣкмо върху тази категория държавни служители, по отношение на които сѣ предложени измѣнения на закона за държавните служители, правото, което има Парламентътъ, да ги уволнява, се дава на Министерския съветъ, респективно на изпълнителната властъ. Дали това е целесъобразно, дали то отговаря на нѣкоя назрѣла нужда, която се очертава въ нашия животъ? Мене ми се струва, че съ това само ще отворимъ една врата, презъ която могатъ да се промъкнатъ доста пакости за тѣзи голѣми институции, укрепнали вече въ нашия стопански и финансовъ животъ и очертали следъ себе си дълбока следа на ползотворна дейностъ. Но това, което е по-важно, то е, че ние, Парламентътъ, трѣбва ревниво да пазимъ правата, които досега сме си създали, и нѣма защо да абдикираме отъ тѣзи права и да ги предоставимъ въ рѣцетъ на изпълнителната властъ. Съ това азъ не искамъ да засегна състава на днешния Министерския съветъ, но искамъ да подчертая, че това измѣнение, съ което се отнема едно право на Парламента, представлява едно оръжие, което може да нанесе сигурни поражения на институциитъ, за които е създадена автономностъ, затуй настоятелно ще моля, когато законопроектътъ отиде въ комисията, да се държи смѣтка за правото, което има Парламентътъ, да се про-

изнася за уволнението на висшите държавни чиновници по закона за Българската земеделска и кооперативна банка, по закона за Българската народна банка, по закона за Върховната смътна палата и областните смътни палати, по закона за автономията на държавните мини „Перник“ и пр. Уволнението на ръководителите на всички тези институти, които заемат централно място във живота на нашата държава, ще трябва да бъде поставено под контрола на Народното събрание, и заради това аз моля да бъдат направени въ комисията съответните измънения въ законопроекта, за да се отстранят от обсега му онѣзи случаи, които се засѣгатъ отъ токущо цитирания четири закона, уреждащи положението на автономните държавни и на държавните съ отдѣленъ бюджетъ учреждения.

Г-да народни представители! Вѣрно е, че въ увлѣчението за създаване на стабилитетъ за нашето чиновничество сѣ се създали тежки барикади, които мъчно може да мине дори единъ министъръ, когато ще трябва да произнесе своето решение относително съдбата на единъ чиновникъ. Колкото се касае до отстранението на тези барикади, които сѣ натрупали и които, за да бъдатъ преминати, ще трябва да се мине по единъ дълъгъ пътъ, по една дълга процедура, законопроектътъ ще намѣри моето одобрение, защото наистина не може единъ министъръ безпомощно да скръсти ръце тогава, когато нѣкой неговъ подведомственъ е извършилъ престѣпление или нарушение и въобще саботира разпоредженията по даденъ ресорть. Процедурата, създадена въ нѣкои отъ действащите законоположения, безспорно, ще трябва да бъде съкратена, намалена и да се предостави пълна свобода на респективния министъръ да оперира съ съдбата на такъвъ свой чиновникъ. Текстовете отъ законопроекта, които уреждатъ тази материя, безспорно, ще трябва да бъдатъ подкрепени. Но моята централна мисль е: да не позволимъ да се посѣга върху онѣзи автономни институти, които се радватъ вече на единъ добъръ животъ, които сѣ внедрени въ съзнанието на нашия гражданинъ като народополезни институти и автономността на които е дала положителни резултати. Това е една слаба страна на законопроекта, изразена въ разпоредженията на § 2 и § 4, респективно на членове 13а и 15г. Азъ моля настоятелно г-на министра на финансите, когато законопроектътъ отиде въ комисията, да има предвидъ да не изпадне законопроектътъ въ противоречие съ разпоредбите на сега действащите закони, които споменахъ, а именно чл. 11 отъ закона за Българската земеделска и кооперативна банка, чл. 14 отъ закона за Българската народна банка и чл. 15 отъ законъ за Върховната смътна палата и областните смътни палати, които даватъ право на Парламента да се произнася относно уволнението на ръководните лица на тия институти, които лица сѣ върховни администратори въ нашата държавна машина, които ръководятъ най-големите финансови и административни институти у насъ.

Това сѣ въпроситѣ, които имаше да повдигна предъ васъ, и, завършвайки, ще моля г-на министра на финансите да си вземе бележка.

Независимо отъ това, г-да народни представители, внесенитъ законопроектъ ще трябва да претърпи и една шлифовка, тъй като той е въ противоречие съ нѣкои законоположения — напиримъ, съ чл. 85 отъ закона за Българската земеделска и кооперативна банка — но това е по-скоро технически въпросъ, който ще намѣри своето разрешение въ комисията. Главниятъ въпросъ, обаче, както казахъ, е този: Парламентътъ да не абдикира отъ правата, които има по чл. 11 отъ закона за Българската земеделска и кооперативна банка, по чл. 14 отъ закона за Българската народна банка и по чл. 15 отъ закона за Върховната смътна палата и областните смътни палати.

Председателстващъ Никола Захриевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Димитъръ Илиевъ.

Димитъръ Илиевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Законътъ за държавните служители отдавна подлежи на измънение. У насъ твърде често се говори за бюрократизма въ държавата, и тези отъ васъ, които бѣха въ миналата Камара, бѣха свидетели, че единъ отъ министрите, г-нъ Николаевъ, отъ тази маса се оплакваше отъ бюрократизма въ нашата държава. Понеже съществува общъ повикъ срещу създадения вече бюрократизъмъ у насъ, отдавна се налага измънение въ закона за държавните служители. Това измънение, обаче, не може да бъде случайно и резултатъ на едно хрумване за задоволяване временни нужди, за уреждане положението

на известни чиновници въ държавата, а трябва да засегне цѣлостно всички въпроси, свързани съ закона за държавните служители. И заради туй, може би, мотивитѣ къмъ законопроекта сѣ толкова постни и фактически не се отнасятъ до измъненията, които се правятъ съ него.

Ако четете човѣкъ мотивитѣ къмъ законопроекта, остава съ впечатлението, като чели главната цѣль на законопроекта е само да се уреди предѣлната възраст за уволнението на държавните чиновници.

Г-да народни представители! Вие знаете, че по закона за устройството на съдилищата, който токущо мина, народното представителство желаше и за държавните чиновници по съдебното ведомство да се запази предѣлната възраст 60 години. Това е срѣдната възраст, до която единъ човѣкъ на държавна служба или отдаденъ на умственъ трудъ може да бъде полезенъ за службата си или за специалността, на която се е посветилъ. Нѣма да отрека, че има хора извънредно способни, които и въ напреднала възраст могатъ да бъдатъ полезни въ крѣта на своята работа. Обаче уволнението на единъ чиновникъ не е само административна работа на министра, но е и социална задача на управлението. Ако законодателятъ нѣкога е предвидѣлъ 60 години предѣлна възраст за държавните чиновници, той е искалъ да разреши и една социална задача. Въ нашата малка държава, при осакатенитѣ граници отъ мирнитѣ договори, не може да се заприщатъ пътятъ на подрастващата интелигенция. Това е било едно отъ съображенията, което е накарало законодателя да опредѣли на 60 години предѣлната възраст за държавните чиновници. Съ настоящия законопроектъ това постановление въ закона за държавните служители се омѣнява фактически, защото по решение на Министерския съветъ то може да не се приложи. А въ това отношение ние имаме доста прѣсни примѣри отъ миналото, за да разберемъ, че всѣки чиновникъ сѣ молби и ходатайства, които ще направи тукъ и таме, и сѣ членове предъ това или онова мѣсто, може да добие титулъ за извънредни способности и да прекрачи предѣлната възраст по закона.

Освенъ това азъ не виждамъ въ законопроекта да се предвижда нито една мѣрка срещу така наречения бюрократизъмъ, не виждамъ нито едно постановление, което да ограничава чиновника въ рамките на неговата действителност и да го поставя въ подчинение на по-горното начальство, за да върви службата правилно и добре. Ако господа министрите днесъ не срѣщатъ спѣнки отъ това, което се казва бюрократизъмъ въ държавата, азъ не зная дали единъ день бюрократизма, следъ като изйде д-ржавата, нѣма да изйде и министрите. И ако ние отбѣгваме отъ день на день да разрешимъ чиновническия въпросъ, или го разрешаваме все съ такива измънения, които не го засѣгатъ цѣлостно, то въобще отбѣгваме да лѣкуваме болестята, наречена бюрократизъмъ, да намѣримъ нейния цѣръ.

Въ чл. 15г на законопроекта се казва: „Служителитѣ при всички ведомства“, — значи, всички чиновници на държавата и на общинитѣ, включително и последните общински служаци — „въ това число и тия при автономнитѣ държавни или държавните съ отдѣленъ бюджетъ учреждения, за уволнението на които по досегашнитѣ специални закони се предвижда особенъ редъ, се уволняватъ по решение на Министерския съветъ“. Азъ не зная какъвъ е точниятъ смисль на този текстъ, но го тълкувамъ така, както е написанъ, защото въ мотивитѣ нѣма никакви обяснения. Моето тълкуване е, че дори и последниятъ общински стражаръ може да бъде уволненъ само по решение на Министерския съветъ, ако по досегашнитѣ специални закони се предвижда особенъ редъ за неговото уволнение, защото и законътъ за държавните служители, и всички други закони, които уреждатъ положението на държавните служители, сѣ специални закони и за всѣка категория държавни служители се предвижда особенъ редъ за назначение и уволнение. Следователно, всѣки чиновникъ, отъ която и категория да е, на основание чл. 15г може да обжалва предъ Върховния административенъ съдъ заповѣдта на прямия се началникъ, съ който го уволнява по досега съществуващия законъ за държавните служители, и съ тѣтъ съобразявайки се съ текста на чл. 15г, би следвало да отмени заповѣдта на прямия началникъ, защото чл. 15г опредѣля, че само Министерскиятъ съветъ може да уволнява служителитѣ по всички ведомства, за уволнението на които се предвижда особенъ редъ. Вие знаете, че съгласно закона за финансовитѣ служители, съгласно закона за общинските служители и въобще съгласно всички закони за чиновницитѣ по различнитѣ ведомства, които нѣма гласу-

вахме, се предвижда особен ред за уволнението им. Така че, вмѣсто да засегнемъ бюрократизма, вмѣсто да го ограничимъ и направимъ да не бѣде вреденъ за държавата и държавното устройство, ние фактически съ този законопроектъ увеличаваме неговитѣ права, като прѣчимъ на началницитѣ да могатъ да упражняватъ онова право, което тѣ иматъ по силата на сега съществуващитѣ закони — да уволнятъ единъ чиновникъ, ако бѣде наказанъ дисциплинарно единъ пѣтъ, два пѣти, и вътрѣшнѣ тия дисциплинарни наказания не изпълнява наредбитѣ на законитѣ или нарежданията на своето началство. Ние сега отнемане и това право на началстващитѣ лица и по този начинъ закрепостяваме и последния чиновникъ на държавата и го правимъ бюрократъ.

Азъ смѣтамъ, че трѣбваше да се предвидятъ нѣкои ограничения при назначаването на единъ човѣкъ на държавна служба. Както казахъ, назначението на единъ чиновникъ не е само чисто административна работа на управлението, но то е и работа, съ която се преследватъ чисто социални задачи. Вие често чувате у насъ да се хвърлятъ упрѣци срещу управлението, че сѣ назначени отъ едно семейство трима или четирма души, когато отъ други семейства, които нѣматъ абсолютно никакво препитание и абсолютно никакви сръдства за издрѣжка, нѣма нито единъ членъ на държавна служба, макаръ членовеѣ на тия семейства да сѣ хора способни и годни да заематъ мѣсто въ администрацията на нашата държава. И ако по-рано се говорѣше за едно уреждане на тоя въпросъ, което въ всѣки случай не можа да намѣри мѣсто въ нѣкой законъ, азъ смѣтамъ, че сега поне, когато Министерскиятъ съветъ е намѣрилъ за необходимо да измѣни закона за държавнитѣ служители, този въпросъ трѣбва да намѣри своето разрешение въ настоящия законопроектъ. Не можемъ да оставимъ въ едно учреждение да сѣ наредени цѣли семейства — и мъжтѣ, и жената, и дѣшеритѣ, и сватовеѣ, и баджанацитѣ, и всички познати на семейството — когато има маса интелигентенъ свѣтъ, който не може да намѣри мѣсто нито въ държавнитѣ, нито въ автономнитѣ, нито въ частнитѣ учреждения. Законопроектътъ трѣбваше да засегне този въпросъ и да го разреши окончателно дори и по отношение на частнитѣ предприятия, въ които законодательтъ сѣмо трѣбва да се вмѣси. Вие чувате да се говори, че въ Дирекцията за храноизносъ чиновницитѣ сѣ фалирали търговци или тѣхни синове, или тѣхни братовчеди, които могатъ да намѣрятъ сръдства за прехрана, които има съ какво да живѣятъ. Тази аномалия трѣбва да бѣде премахната съ този законопроектъ. Не могатъ да се търпятъ тия постоянни упрѣци и тия постоянни критики, които се правятъ ежедневно на всѣко мѣсто, гдето срещнете човѣкъ, че нашата държава нѣма една социална мѣрка на справедливостъ по отношение на всички ония, които сѣ кандидати за постѣпване въ държавната администрация.

Съ този законопроектъ се посѣга върху ръководителитѣ на нѣкои стопански институти у насъ, за уволнението на които досега се искаше съгласието на Парламента. По този начинъ се посѣга върху една прерогатива на Парламента да контролира дейността на министритѣ по отношение на тия голѣми стопански институти. Това може би не е голѣма загуба за Парламента въ тия времена. Ако държавнитѣ интереси го налагатъ, можемъ да дадемъ това право на Министерския съветъ — да върши контрола върху тѣзи хора, макаръ че Парламентътъ въ всички времена е билъ длъженъ ревниво да пази малкитѣ права, които има. Но азъ смѣтамъ, че правителството трѣбваше да посегне и на други автономни учреждения, които то изключва отъ настоящия законопроектъ.

Чудно ми е, че въ този законопроектъ не се засѣга професорското тѣло. А има професори, които се занимаватъ съ мѣлкарство, които образуватъ ратнически организации и създаватъ маса бели на държавата въ тия времена. На тѣхъ не смѣте да посегнете, а на прерогативитѣ на Парламента посѣгате. Тукъ имаме право да кажемъ и ние една дума по отношение на държавната администрация. Вие ни отнемате това право, безъ да смѣтате, че ще ни оскърбите. Обаче на друго мѣсто не посѣгате. Не зная кое спѣва Министерския съветъ и защо Министерскиятъ съветъ смѣта, че ние трѣбва да се откажемъ отъ правото на контролъ върху Държавния университетъ, въ който има професори, които често пѣти въ днешнитѣ времена заематъ едни позиции, които не сѣ изгодни за държавата и, съ мѣстото, което заематъ, влияятъ на тогава или оногава. Тамъ не смѣте да посегнете. А по отношение на Парламента, безъ да го питате — стопъ, нѣмате право; тия чиновници, за уволнението на които вие

си давахте съгласието, ние ще ги уволняваме. Азъ мога да кажа не безъ съжаление, че Министерскиятъ съветъ може да дойде до положението да не се смѣта за достоеенъ, да кажемъ, да се мѣси въ управлението на Държавния университетъ или въ професорското тѣло. Но азъ смѣтамъ, че на министерската маса не стоятъ случайни хора, че тѣ сѣ готови да поематъ отговорностъ и че ако Министерскиятъ съветъ реши да посегне върху автономията на Държавния университетъ и е готовъ да поеме отговорността за това, нѣма Парламентъ, който да може да го критикува. Шомъ рече, че нѣщо трѣбва да бѣде сторено и поеме отговорността за това, защо да не посегне и тамъ? Съ закона за държавнитѣ служители ние уреждаме онова, което трѣбва да бѣде уредено съ този законъ, а съ специални постановления изключваме дадени категории лица. Фактически какво правимъ? Премахваме предѣлната възраст, защото утре ще дойде чичо, ще дойде вуйчо и ще каже: „Еди-кой-си има 60 години, но защо да му се намалятъ доходитѣ? Хайде да му измислимъ извънредни способности!“ И той, отъ единъ неизястенъ човѣкъ, като затрѣбятъ вестницитѣ, като се напишатъ нѣколко статии въ нѣкой провинциаленъ или столиченъ вестникъ за извънреднитѣ му способности, ще стане извънредно способенъ и ще бѣде оправданъ Министерскиятъ съветъ да реши да остави да служи надъ предѣлната възраст, 60 години, този човѣкъ. Каква гаранция имаме за установяването, кой е съ извънредни способности и кой не? Значи, вмѣсто законопроектътъ да внесе известно подобрене въ закона за държавнитѣ служители, фактически се достига до обратни резултати. Вие виждате, че сега контролтъ върху чиновницитѣ се възлага на министъръ-председателя, като чели искаме да кажемъ, че министъръ-председателтъ на нашата държава, особено въ днешнитѣ времена, нѣма работа, та да му създадемъ работа да контролира всички чиновници въ държавата. Г-да! Върху чиновницитѣ се упражнява и служебенъ, и общественъ, и парламентаренъ контролъ, та нѣма защо да натоварваме и министъръ-председателя съ този контролъ. Фактически ние ограничаваме контрола, общественъ и парламентаренъ, за да не се спѣне бюрократията въ нейната задача да се закрепости въ държавата. По този въпросъ ние сме имали случай да говоримъ много пѣти. И азъ, като чета постановленията на законопроекта за надзора, съзирамъ и тукъ прѣста на бюрократа. Министерскиятъ съветъ ще решава уволнението на чиновницитѣ! Тя е дълга и сложна работа. Докато единъ Министерски съветъ вземе решение за уволнението на единъ бюрократъ, може да дойде другъ Министерски съветъ, който да остави неговия въпросъ подъ миндера. Фактически чиновникътъ ще се ограда, и съответниятъ министъръ нѣма да може да упражни своя контролъ. А азъ смѣтамъ, както ви казахъ, че на министерскитѣ мѣста не дохождатъ хора, които иматъ лоши желания — да го янятъ, да преследватъ добросъвестнитѣ чиновници, следователно, трѣбва да предполагаме, че тѣ ще пазятъ добросъвестнитѣ чиновници. Защо желаемъ да ограничимъ министритѣ и фактически да нѣма и оня контролъ, който упражнява непосредствено министърътъ върху своитѣ подведомствени чиновници? Въ края на краищата министърътъ може да ограничи бюрократията, може да следи чиновницитѣ въ своя ресоръ — стига да е готовъ да поеме отговорността — и да постави всѣкиго на мѣстото, опредѣлено му отъ закона. Нѣма защо отѣлнятъ министъръ да се крие задъ Министерския съветъ. Който управлѣ една държава, който стои начело на управлението, трѣбва да бѣде готовъ да носи отговорностъ и предъ сѣдъ, и предъ история, и предъ народъ. Нѣма защо, ако той желае да уволни нѣкой свой чиновникъ, да се скрие за Министерския съветъ и да каже: „Ама азъ не искахъ Вашето уволнение, Министерскиятъ съветъ реши“. А когато питате поотдѣлно всичкитѣ членове на Министерския съветъ, ще излѣзе, че нито единъ не искалъ уволнението му, а фактически е уволненъ. Това е бѣгане отъ отговорностъ, г-да народни представители, това е проява на бюрократизмъ. Бюрократътъ обикновено се крие задъ комисия; той никога не смѣе да поеме отговорностъ за решението на единъ въпросъ по своя ресоръ, той го дава на комисия. И сега се иска, министритѣ да се криятъ задъ комисия. Такава комисия става Министерскиятъ съветъ. Този съветъ ще крие сега желанието на министра да уволни нѣкого или желанието на министра да облагодетелствува нѣкого, като го обяви за извънредно способенъ. Ние знаемъ, че има маса свѣтъ, който рано напустна държавнитѣ служби. Много хора, които сѣ годни за работа, които сѣ годни за държавнитѣ служби, които заемаха, бѣха принудени, по силата на закона за държавнитѣ служители, да напустнатъ рано тия мѣста. Ако сме голѣма и

силна държава, може би ще търсимъ и 90-годишни старци да управляват, може би ще търсимъ хора, които да заематъ държавни служби, но сега, когато сме малка държава и имаме толкова подрастваща интелигенция, ние не бива да допускаме това.

Азъ ви моля, ако този законопроектъ не бъде оттегленъ изцѣло и да се натовари една специална комисия, която да се занимае съ цѣлостното измѣнение на закона за държавните служители, за да не внасяме постоянно измѣнения и допълнения, които въ края на краищата не довеждатъ до никакъвъ реаленъ резултатъ, то поне този законопроектъ да се проучи основно и да се направятъ въ него нужните измѣнения и допълнения. Иначе ще излѣзе, че се страхуваме отъ известни лица въ нашата държава, които ни правятъ пакостъ, и не смѣемъ да ги премахнемъ. Съ законопроекта се посѣга върху Парламента, премахватъ се досега съществуващи закони, усложнява се процедурата по уволнението и контрола върху държавните чиновници. Това ще бждатъ резултатите отъ предложението законопроектъ. Щомъ искате да прокарате този законопроектъ, нека мине, обаче азъ мисля, че самите тѣзи, които го внасятъ, утре ще усѣятъ, че фактически се връзватъ ржцетъ на онѣзи, които сега съготи да носятъ отговорностъ, и ще се даде възможностъ на ония, които желаятъ да се скриятъ, наистина да се скриятъ отъ всѣкакви отговорности и да не бждатъ полезни за държавата.

Моля, законопроектътъ да бжде оттегленъ; да бжде проученъ основно и цѣлостно законътъ за държавните служители, защото е крайно време да бжде допълненъ и измѣненъ въ духа на днешното време.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Ангелъ Сивинювъ.

Ангелъ Сивинювъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Не предполагамъ, че чиновническиятъ проблемъ може да се постави предъ Парламента съ едно малко и набързо направено измѣнение, каквото представлява вносениятъ законопроектъ. Болеегъ на новото време е да се създаде стабилна държава и компетентна администрация. Новото време изисква още да създаде стабилитетъ за чиновничеството, за да можемъ да оправдаемъ оня укоръ, който подхвърляме на партийното управление, че при всѣка правителствена смѣна българското чиновничество се смѣняваше, за да не настѣнатъ „нашиятъ“, или тия, които принадлежатъ къмъ управляващата партия. Азъ съмъ слушалъ често пъти отъ уважаемия г-нъ министъръ на финансите да изразява тукъ едно общо задоволство отъ своята администрация, която си гледала частно и добросъвестно работата, на която той иска и ние отдадохме известни похвали за проявена добросъвестна служба, а самиятъ той днесъ внася тоя законопроектъ. Не знамъ защо и по какви съображения той се отказва отъ малкия стабилитетъ, който имаше финансовата администрация. На много мѣста съмъ разказвалъ нѣщо, което ми бѣше съобщилъ покойниятъ министъръ на финансите Молдовъ, дълженъ съмъ и тукъ да го кажа. Въ едно заседание на финансовия комитетъ при Обществото на народите, което сега не съществуваше, най-остра бележка, която е направена на Молдовъ, е била, че българската държава не може да се стабилизира, че не може да се мисли за здрави държавни финанси дотогава, докогато държавата не си създаде годна, способна и стабилна финансово администрация. И ако има да съжаляваме нѣщо, то е, че точно ние съ този законъ ще разстроимъ и финансовата администрация, на която въ днешния моментъ страната разчита твърде много. Азъ вѣрвамъ и очаквамъ, уважаемиятъ г-нъ министъръ на финансите да каже, че той нѣма, следъ като си развързва ржцетъ съ унищожаване стабилитета на финансовата администрация, безогледно да уволнява и наказва своите чиновници, че ще бжде крайно добросъвестенъ и обективенъ при уволненията. Въ това не се съмнявамъ. Но азъ не съмъ сигуренъ, че уважаемиятъ г-нъ министъръ на финансите, който внася тоя законопроектъ, може още редица години да остане на това мѣсто за доброто на страната. Ако политически съображения наложатъ той да освободи това мѣсто и дойде човѣкъ съ други разбирания, азъ не знамъ какво ще стане съ финансовата администрация, която има една особено деликатна и важна служба по определянето на данѣците, по събирането на данѣците и по контрола за изпълнение на фискалните закони, ако новиятъ министъръ рече — нѣщо, което въ нѣкой ведомство и днесъ, за съжаление, става — да си подреди роднините и приятелите и да разстрои най-

добре организираната администрация въ нашата държава. Признавамъ, че най-добре организираната администрация е тази по финансовото ведомство, защото тамъ чиновниците сѫ рутинирани, защото тамъ чиновниците сѫ схванали нуждите и интересите на страната въ новото време, и нарежданията на законите и на самия министъръ на финансите се изпълняватъ съ точностъ и завидна добросъвестност. Не говоря за случаите, когато нѣкои се провинятъ. Това е много естествено и нѣма защо да вадимъ обобщения отъ тѣхъ, за да разстроимъ финансовата администрация съ този законопроектъ. Зная мотивите, които сѫ заставили уважаемия г-нъ министъръ на финансите да внесе тоя законопроектъ. Може би имаме известна вина и ние самите народни представители за това. Но, г-да народни представители, ако трѣбва въ днешно време да бждемъ особено ревниви къмъ съхранението на държавата, не бива, отъ друга страна, когато правимъ всички усилия чрезъ законодателните актове на Камарата да внесемъ успокоение въ страната, въ народа, предвидъ важноста на момента, да създадемъ една страшна паника всрѣдъ държавното чиновничество. Не говоря за общинските чиновници, защото мога да бжда обвиненъ, че съмъ тѣхенъ представител, макаръ че азъ съмъ представител на народа споредъ конституцията. Не бива, казвамъ, да създадемъ паника въ срѣдата на тия името, които днесъ биха изиграли най-положителна и най-благоговорна роля за спокойствието въ страната. Доколкуто съмъ чель за развитиѣ видове и системи на управление, знамъ, че управлението е нагаждано къмъ условията чрезъ компромисъ. Какво е точно значението на тази дума, преведена на български, не знамъ, но азъ мисля, че е нѣщо като угодничество, нѣщо като огъване. И азъ мисля, че предъ голѣмия страхъ, който се създава за съхранението на държавата, единъ отъ най-добрите, единъ отъ най-сигурните министри се е огъналъ до известна степенъ въ този законопроектъ съ съзнанието да удовлетвори искането на Министерския съветъ, да сложи ржка върху проявите на една частъ отъ нашето чиновничество. Въ чиновничеството има и бюрократизмъ, както забеляза нашиятъ колега Димитъръ Илиевъ, има и нѣкои прояви, които не се съобразяватъ съ изискванията на нашата държава. Но, г-да народни представители, това сѫ отдалѣни чиновници. Обаче азъ мисля, че и досегашните закони не обвързватъ тѣй много ржцетъ на изпълнителната властъ, за да се освободи отъ тия чиновници. Азъ бихъ зададъ единъ въпросъ: кой отъ сега съществуващите закони прѣчи на единъ отъ сегашните министри да се освободи отъ единъ висшъ чиновникъ, който, поради своите идеологични настроения, не е en règle съ идеята за държавата? Вѣроятно има фактори, които, мимо законите на страната, възпрепятствуватъ на нѣкой министъръ да упражни своите прерогативи, да постави на отговорно мѣсто единъ чиновникъ, който споредъ неговата преценка може да бжде полезенъ и ще следва директивите, които му се даватъ.

Ние се боимъ отъ известни антидържавни прояви на нѣкои държавни служители и затова съ този законопроектъ изпълнителната властъ, Министерскиятъ съветъ, иска да добие абсолютната свобода да уволнява всѣки чиновникъ безъ всѣкакви формалности.

Азъ, г-да народни представители, съмъ сторонникъ, държавата да се пази ревниво отъ изпълнителната властъ и отъ Парламента, но не виждамъ какви сѫ прѣчиците въ сегашното законодателство, което съществува, единъ чиновникъ, който не е въ изправностъ къмъ държавата, да не може да бжде уволненъ. Въ нѣкои ведомства, вѣроятно по традиция и по едно извоювано право въ историческия развой — какъвто е случаятъ съ нашето учителство — е станала мѣчна смѣната на хора, които рушатъ идеята за държавата, които създаватъ неблагоприятни настроения въ масите, особено въ днешните моменти. Но ако това е едно убеждение на изпълнителната властъ, би могло да се направи измѣнение въ респективния законъ, за да се турятъ на мѣсто тѣзи развилили се и разгорещени главни, които въ тежки моменти, като днешните, се опитватъ да внасятъ смутъ, да внасятъ паника въ българския народъ. Нѣмаше нужда чрезъ тоя законопроектъ да се огнематъ малкото права, които сѫ останали на Парламента, да се извеме отъ него контролътъ надъ дадени учреждения, които, както каза г-нъ Кендеровъ, иматъ известни исторически прояви, иматъ известна практика въ живота, и ще бждатъ по-полезни, ако стоятъ подъ контрола на самия Парламентъ.

И азъ намирамъ, че това измѣнение, съ което се иска, тия учреждения да попаднатъ напълно въ ржцетъ на из-

пълнителната власт, не е съобразено съ духа на днешното време. Тия учреждения не бива да се изземат из ръцете на Парламента, а трябва да се оставят въ неговите ръце. Какви биха правата на Парламента по специалните закони за тия учреждения? Да даде или да не даде мандат на Министерския съвет за смѣняване на тѣхните ръководни лица. Щомъ даде мандатъ, по-нататъкъ той не се интересува и не е въ неговите прерогативи да посочи новите лица. Министерскиятъ съветъ може да ги подбере самъ споредъ компетентността имъ, подготовката имъ и споредъ изискванията на самитѣ учреждения, за които става дума въ този законопроектъ.

Съ новия чл. 13-а се унищожаватъ всички договори, сключени съ известни чиновници, взети, поради тѣхната особена специалностъ, за известенъ срокъ на държавна служба. Азъ не съмъ юристъ и не зная какъ юристите разбиратъ тоя въпросъ, но тия договори въ случая не сѣдностранни. Указитѣ и заповѣдитѣ, съ които се назначава единъ чиновникъ, сѣдностранни договори, и държавата може да ги отмени въ всѣко време, безъ всѣкакви послѣствия. Но единъ двустраненъ договоръ, какъвто е тоя за директора на желѣзницитѣ, за управителя на Народната банка и други още длъжностни лица — да ги не споменавамъ — сѣдвустранни договори. И азъ не зная, дали съ тоя законъ тѣзи двустранни договори могатъ да бѣдатъ отменени така лесно, безъ всѣкакви послѣствия за държавата.

Съ чл. 15-в се въвежда санкция за ония началници на служби. — респективно и министри — които не донасятъ своевременно за увольняването на ония длъжностни лица, които сѣ навършили предѣлната възраст. Този членъ на законопроекта е тоже празенъ, защото въ него е казано само, че отговарятъ дисциплинарно, но не е предвидена една ясна, точно опредѣлена санкция, наказание за тѣзи началници на служби, които не донасятъ своевременно, че въ ведомството имъ има чиновници, навършили 60-годишна възраст, подлежащи на увольнение. И днесъ, г-да народни представители, макаръ да съществува чл. 15, буква „б“, съ измѣненето му отъ 1939 г., има чиновници, които сѣ надъ 60 години и се държатъ на служба. Защо е имало нужда да се подчертава още веднажъ това постановление на закона? Като че ли се страхуваме отъ самитѣ себе си, че не ще можемъ да приложимъ това постановление.

И азъ намирамъ, че процедурата за увольняването на ония чиновници, които се провинятъ въ службата си, или по своите прояви могатъ да бѣдатъ квалифицирани като вредители на държавата въ днешните тежки моменти, е твърде тежка и твърде бюрократична процедура. За увольняването на всички ония служители, които не отговарятъ на мѣстото си, не отговарятъ за службата, която заематъ, или вършатъ прояви, които сѣ едно вредителство спрямо сигурността на държавата и къмъ службата, трябва да се създаде една по-лека процедура, какъто се иска да се създаде съ тоя законопроектъ, но тя не трябва да бѣде свършено произволна. Съ постановлението на чл. 15г отъ внесения законопроектъ ние нѣма да се отличаваме отъ оная практика, която имаше въ миналото — да се смѣняватъ чиновницитѣ по личната преценка на даденъ шефъ на учреждение или по нѣкои внушения. Ние ще се изложимъ на риска да разстроимъ държавните служби, да разстроимъ общинските служби чрезъ масови уволнения или чрезъ уволнения на компетентни, честни и достойни служители, все съ огледъ на това, че пазимъ държавата. Тоя претекстъ — пазенето на държавата — е много опасенъ. И сегашните закони даватъ пълно основание на респективния министъръ, на началника на учреждението да смѣни отъ служба лицата, които сѣ проявили съ антидържавни настроения, които сѣдзепоставили държавата по всевъзможенъ начинъ. Споредъ мене, нѣма запрещение въ законитѣ за това. Азъ ви цитирахъ единъ случай. Какъвъ дисциплинаренъ съдъ и какъвъ особенъ редъ има, за да не може да се уволни единъ общински служителъ? Ако за 5 години съ уволнени 29.700 души служители въ общинитѣ — за 5 години водимъ най-точна статистика — азъ бихъ си зададъ въпроса: кои сѣ прѣчкитѣ, които сѣ спирали респективния министъръ или шефъ на учреждение да уволняватъ, за да създаваме специална процедура чрезъ тоя законопроектъ и да разстроимъ още повече държавните и общинските служби? И днесъ, при съществуващите положения у насъ, уволненията ставатъ свършено безотговорно, свършено неprovedено, по преценката дори на единъ шефъ, който има лошо настроение къмъ даденъ свой подведомственъ.

Законопроектътъ има и нѣщо добро: то е, че се засилватъ прерогативитѣ на министъръ-председателя, що се касае до общия контролъ върху държавното и общественото чиновничество. Това е една хубава мѣрка, която хармонизира съ идеитѣ на новото време за засилване на министъръ-председателската властъ. И азъ поздравявамъ, че най-сетне, макаръ и плахо, макаръ и не особено решително, правителството прави една стѣпка да засили министъръ-председателската властъ.

Този повикъ за силна министъръ-председателска властъ, за силна и компетентна властъ се яви още преди 1934 г. Но азъ не разбирамъ защо ние трябва да почнемъ най-напредъ отъ една най-слаба страна — да поставимъ министъръ-председателя като контролоръ надъ държавните и обществените служители! И ми се струва, че ние само ще уронимъ така ореола на министъръ-председателя, неговия авторитетъ и неговия престижъ — да го накараме той да бѣде единъ контролоръ и да го занимаваме съ уволняване и назначаване на държавни и обществени служители. Азъ разбирамъ, че трябва да се засили тая властъ, и то достатъчно много, но правителството трябва да излъже съ специаленъ законъ и да поиска засилване на тая властъ не само за контролъ надъ държавните и обществени служители, но и върху проявитѣ и върху службата на самитѣ министри, върху Министерския съветъ, върху цѣлото държавно управление. Такива сѣ моментитѣ, че министъръ-председателятъ трябва да носи по-голяма отговорностъ, следователно, той трябва да има и по-голяма властъ, да упражнява общъ контролъ изобщо върху цѣлото държавно управление, не само върху държавните и обществени служители — работа, която по своето естество не се подава твърде много на единъ толкова високопоставенъ въ държавната иерархия човѣкъ, какъвто е министъръ-председателятъ.

Г-да народни представители! Въ връзка съ компетентността на държавните служители и съ провѣрката на тѣхното отношение къмъ идеята за държавата, не е толкова важно прочистването и уволнението на държавните служители съ антидържавни идеи и разбирания, отколкото да се установи една по-здрава, по-смислена, по-полезна процедура за подборъ на чиновничеството при поставянето на служба. Миналата година, пѣкъ и тая година съ бюджета ние доста много увеличихме персонала въ разнитѣ ведомства, затуй защото службитѣ сѣ се разрастнали и увеличението броя на служителитѣ е станало една необходимостъ. Ръководейки се отъ най-доброто намерение да не спѣваме работата на министритѣ, ние се съгласихме и дадохме всичкитѣ увеличения, но трябва да ви кажа, че въ нѣкои ведомства назначенията станаха по начинъ, който уронва достоинството и престижа на тая система, на тоя режимъ. Ние дадохме възможностъ на всички началници и директори да си подредятъ роднинитѣ и приятелитѣ, безъ да можемъ ние да провѣримъ какви сѣ тѣхните отношения къмъ идеята за държавата, съ какво настрояние, съ какво чувство сѣ и каква компетентностъ и качества притежаватъ.

Това е една слаба страна у насъ при подбора на държавния и общественъ служители. И азъ бихъ молилъ уважаеия министъръ на финанситѣ, съ тоя законъ, като бѣде изпратенъ въ комисията, да се създаде специална процедура за провѣрка на чиновника: отъ какъвъ родъ е, какви прояви, какви настроения е ималъ къмъ държавата, преди да заеме службата, какво е далъ на обществото, дори да се иска гаранцията на хора, които сѣ ярко опредѣлени къмъ идеята за сигурностъ на държавата и на нейния социаленъ строй. Само лице, притежаващо тоя цензъ, да се назначава на дадена служба. А тъй, както поставяме въпроса, напълно частично само го разрешаваме и ще внесемъ голяма аномалия, голяма паника, голямо разстройство въ държавните учреждения, ще накърнимъ спокойствието, за което толкова много се работи, безъ да можемъ да достигнемъ до резултата, който се гони съ законопроекта.

Азъ смѣтамъ, че колкото мотивитѣ да сѣ кратки и бедни, тѣ ни убеждаватъ въ необходимостта да приемемъ този законъ. Вѣрвамъ, че министърътъ на финанситѣ въ отговора си ще ни даде по-убедителни аргументи за приемането му. Азъ го моля още отсега да се съгласи, при правенитѣ бележки отъ тая трибуна, законопроектътъ да отиде въ комисията и тамъ съ по-голямо спокойствие, съ по-голямо внимание да го разгледаме, да се внесатъ въ него потребнитѣ поправки, за да създадемъ единъ по-стабиленъ, по-разуменъ, по-полезенъ законъ за държавните

служители и да постигнемъ задачата, която се преследва, безъ да разстройваме държавните и обществени учреждения и безъ да даваме повече възможност на директори и началници на отделения да си назначаватъ роднини, които задминаха вече и деветия родъ и нѣма да свършатъ и при деветнадесетия родъ.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Иванъ Петровъ.

Иванъ В. Петровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Този на видъ малъкъ законопроектъ поставя предъ насъ въ цѣлостъ проблемата за отношението на държавата и на общините къмъ тѣхните служители. Самиятъ тоя проблемъ не мога да не кажа, че е твърде важенъ, твърде сериозенъ. За да внесе този законопроектъ, всетаки управлението е почувствувало нуждата отъ неговата наложителностъ. И азъ бихъ желалъ, г-да — макаръ наистина законопроектътъ да е твърде кратъкъ, не така изчерпателенъ, както се желае отъ всички ни — ние да се занимаемъ съ него, и онова, което е най-полезно, най-целесъобразно отъ гледна точка на държавния интересъ, да го направимъ.

Обаче трѣбва да заявя още въ самото начало, че съмъ съ разбирането, че държавата при изпълнението на своите функции не бива да се движи абсолютно отъ никакви условности. Тя не може да влиза въ пазарлъци, тя не може да приема каквито ще да бждатъ условия отъ своите служители. Държавата, въ изпълнението на своите функции чрезъ управлението, ще даде такива права на тия, които управляватъ, и на тѣзи, които изпълняватъ — на своите служители — каквито намѣри тя, че е въ интересъ на държавното управление, каквито диктуватъ интереситъ на страната да даде. Защото най-лесното е, г-да, да приказваме и да вършимъ това, което ще хареса на този или онзи, на тази или онази срѣда, или ще допада на тѣзи или на онѣзи идеологични, така да се изразя, настроения.

И за да коригирамъ малко г-нъ Сивинова, ще наложамъ, че не сж управленията отъ 4-5 години насамъ, които създадохъ нѣкакъвъ стабилитетъ на чиновничеството. Азъ ще ви кажа, че другитъ управления нѣкога, партийнитъ, и тѣ сж движени пакъ отъ тая целесъобразностъ — да се създаде стабилитетъ и чрезъ този стабилитетъ да се служи на държавата най-ефикасно. Още отъ тогава починаха да се създаватъ тия закони за стабилитетъ на чиновничеството, изобщо на всички служители.

Ангелъ Сивинковъ: Това е вѣрно.

Иванъ В. Петровъ: Азъ мога да ви напомня, че още отъ 1912 или 1911 г. Теодоръ Теодоровъ, като финансовъ министъръ, побърза да създаде тоя стабилитетъ. И по-рано, ако се не лъжа, г-нъ Никола Мушановъ, когато създаде закона за просвѣтата, създаде стабилитетъ на учителството и т. н. — единъ нанизъ отъ опити, отъ всичкото добро желание на държавата да улесни, да даде гаранция на чиновничеството, на своите служители. Чрезъ тия гаранции, които имъ даваше, тя имъ създаваше всичката възможностъ за спокойна работа и за обезпечение. Чрезъ това тя искаше да имъ посочи дълга къмъ държавата, дълга къмъ при изпълнението на своите функции, да бждатъ ръководени, да бждатъ озарявани отъ мисълта, че служатъ на държавата, на колективитета, на българската нация, на българската националностъ, на българската държава.

Но трѣбва да признаемъ, г-да, че, за съжаление, именно този стабилитетъ, именно това, което бѣше създадено, за да се служи по този начинъ на държавата, това, което се целѣше — да се даде спокойствие на тѣзи, които ще служатъ, да имъ се даде обезпечение въ името на голѣмтитъ интереси на държавата — това именно се изкористи. И азъ трѣбва да призная отъ тая трибуна, че тоя стабилитетъ въ голѣма степенъ не е вече срѣдство, за да се служи на държавата, за да се създаде стабилитетъ на държавата, за да се създаде правилна и здрава администрация, правилно администриране и добри резултати. Тѣкмо обратното дойде — дойде едно разложение, г-да. Самата държава абдикира, чрезъ различните управления, отъ своите функции на контролъ. Държавата чрезъ управленията въ миналото се поддаде на различни настроения. И има ли нужда сега азъ да ви обяснявамъ до какво положение стигнахме ние въ това отношение? Ние стигнахме дотамъ, държавните служители въ нашата страна да бждатъ поставени при различни закони, на тия държавни служители да бждатъ създадени при различни

ведомства различни положения: на учителитъ да се създаде едно положение, на финансовитъ служители — друго, на желѣзничаритъ — трето, на банковитъ чиновници — четвърто и т. н. и т. н.; да видите въ едно ведомство, както загатна тукъ, мисля г-нъ Кендеровъ, въ една общинска служба другъ да му назначава чиновникитъ, въ едно учреждение другъ да му назначава чиновникитъ и тамъ новиятъ шефъ да бжде номинативно шефъ, да се отнасятъ къмъ него съ незачитане, често пѣти съ пренебрежение да се отнасятъ къмъ него и просто да не зачитатъ разпоредбитъ на тоя шефъ и т. н.

Какъ могатъ да се оправдаятъ тия най-разновидни и най-различни положения, създадени за държавните служители отъ различни закони? Защо държавните служители въ различните ведомства да бждатъ поставени въ различно положение — едни да бждатъ третирани тѣй, други да бждатъ третирани другояче? Въ този нанизъ на различни законоположения, създадени, за да узаконятъ различни положения на държавните служители, азъ виждамъ слабостта, азъ виждамъ проявата на разложението.

Ние плащаме данѣкъ въ миналото на известни разбирания, които бѣха въ разрѣзъ съ едно здраво държавно управление, съ концепцията за една здрава държава, за една здрава държавна власт, за една здрава публична власт. И азъ не зная кой отъ тѣзи, които сж управлявали, който е билъ на министерската маса, е билъ доволенъ, г-да, ще кажа, напълно доволенъ отъ поведението на държавните служители. Всичко, което министритъ сж правили, правила сж го съ сърдце, правила сж го съ съзнанието да направятъ нѣщо добро за това държавно чиновничество. Не вървамъ нѣкой отъ тѣхъ да се е похвалилъ, че е билъ разбранъ добре отъ всички. Всички министри, които сж напуснали управлението, сж го напуснали, като сж чувствували винаги една враждебностъ, едно отрицателно отношение къмъ тѣхъ на голѣма частъ — не казвамъ на всички — отъ държавните служители. Говоря и за общинскитъ служители.

Отвреме още за това е била виновна изключително българската държава. Управленията сж били виновни за това. Защото ние нѣмахме една държавна политика съ континуитетъ както по отношение на реформитъ, така и по отношение на държавните служители. Ние допустнахме въ миналото държавните служители да се синдикариратъ, да се организиратъ. По едно време допущаме и стачки да правятъ — каквото искаха, можеха да правятъ. И това се търпѣше. Има ли нужда да ви напомнямъ, какво се вършеше въ различни ведомства? Съюзи по 3—4 бѣха се навѣдили въ едно ведомство. Едни бѣха явно застанали противъ държавата, други застанаха на базата на класовата борба. Учителски съюзъ, Желѣзничарски съюзъ, Телеграфопоощенски съюзъ — и какви ли не — се обявиха за тѣзи лозунги, съ които се внесе разложение въ държавата. И това се толерираше, това се търпѣше въ името на принципитъ — не знамъ на кое; въ всѣки случай не на конституцията, тя не допуска такова разложение. Тя ограничава, тя не допуска създаването на организации, на сдружения, които отиватъ противъ обществения редъ, противъ държавните интереси. Само че, увлѣчени отъ идеологични разбирания, бидейки либерали, бидейки безкрайно демократични, ние забравихме дълга си къмъ държавата. И заради това ние дойдохме до това положение.

И отъ десетки години се е вървѣло по този пътъ. Разложението е идвало, създавали сж се тия настроения въ миналото, продължаватъ да се създаватъ и днесъ. И азъ съ горестъ трѣбва да кажа, че голѣма частъ отъ нашитъ чиновници, едни съзнателно, други увлѣчени, други може би ставайки агенти на чужда пропаганда, други голѣма частъ отъ нашитъ служители, общински и държавни, си оставатъ враждебни къмъ държавата. Това за никого не е тайна. И азъ особено правя апелъ къмъ тѣзи, които сж участвували въ миналото въ управлението на страната, да си спомнятъ, че това е било така, както азъ го казвамъ. Всѣки е изживѣлъ това нѣщо съ болка и всѣки си е казалъ: а бе и тогава, когато ние правимъ всичко, даже когато го правимъ противъ народното чувство, пакъ не бѣхме чути отъ чиновничеството.

И друга една констатация трѣбва да направя, че нашиятъ народъ, главно нашето селячество въ голѣмата си частъ, нѣкакси враждебно се държи къмъ чиновникитъ. За това търсете обяснение, г-да. И обяснението нѣма да го намѣрите само въ това, че имъ завиждатъ за заплатитъ. Не. Ще го намѣрите и въ друго: че у насъ селя-

нинът, консервативен, въ всеки случай почителен към закона, имайки култ към държавата, вижда, че чиновниците са враждебни към държавата. И много пъти, като отидете в село и говорите на селянина за идеите на управлението, той казва: „Не веднаж сме ви подкрепяли, много пъти сме слушали това, което казвате, но кажете това на държавните служители, кажете го на общинските служители, на държавните чиновници. Тъ остават чужди към управлението“.

Та искам да ви подчертая, че тая проблема, за държавните, общинските, за обществените служители, е станала вече една болезнена проблема, една проблема, която правителството трябва да я вземе фронтално и да се справи с нея. По какъв начин?

Г-да народни представители! Аз ви загатнах преди малко — помнете се така да скицирам въпросите на бързо, защото законопроектите снощи е пустнат въ кутините, днес го получих — виждате, че има случаи, където държавните служители се назначават и уволняват от иерархическия началник, да кажем, от съответния министър. Има други случаи въ така наречените автономни държавни учреждения, където е предоставено вече на управителните съвети пълната дискреционна власт да манипулират съ подведомствените. Но и тѣ са държавни учреждения, държавни предприятия. Има други случаи, където държавни служители въ едно ведомство, или въ нѣкое общинско или автономно учреждение, се назначават от други министри. Въ едно ведомство служи, а се назначава от друг министър. Най-сетне има случаи — тия, за които ви загатнах преди малко — където на чиновниците е създадено най-разновидно положение. Може чиновника да го назначава съответният министър, но министърът е безсилен по нататък да го уволни, той е скован от редица постановления на тѣзи наречени вече закони за стабилитета. И има, бих казал, една последна категория: това са онѣзи служби, държавни или обществени, които по своето естество се оглавяват от известни функционери, които въ упражнението на своите права се явяват контролори на управлението. Това са шефовете на голѣмите банкови институти, които, поради важноста на поста, който заемат, се нуждаят от известно положение, което трябва да бъде, така да се каже, единъ видъ подчертано от самия Парламентъ. Въ тия учреждения, за да може да стане промѣна въ върховете, иска се разрешението на Парламента. Но това разрешение на Парламента е твърде ограничено.

Това са нѣколкото случаи, които ви соча азъ сега, въ които е изразено отношението на управлението към държавните служители.

Поставя се сега въпросът: какви трябва да бъдат правата на министра спрямо подведомствените? Азъ излизамъ от следните разбирания, г-да, които навсякъде и всѣкога съмъ проповѣдвалъ и поддържалъ, които считамъ, че имат пакъ основата си, базират се пакъ на нашия основен законъ — конституцията. Има ли отговорно правителство, което се ползува съ доверието на Държавния глава и на Парламента, азъ не мога да си представя на министра да му бъдат вързани ръцете и той въ своето управление да държи смѣтка за каквито щете други условия, да бъде спънатъ от нѣкакви закони за стабилитета и от нѣкакви други гаранции, дадени на служителите. Азъ съмъ съ убеждението, че този, който е тамъ (Сочи министерската маса), бидейки тамъ, ще има голѣмото съзнание за своята отговорност, за тази голѣма мисия, съ която е натоваренъ, да управлява.

Г-нъ Сивиновъ, който преди малко тукъ правеше една критика, не знамъ защо се спрѣ на Министерството на финансите. Каточели вижда, че само тамъ е уязвенъ стабилитетът на държавния служител. Той каза: ако е въпросъ за днешния финансов министър, азъ не се боя, но страхувамъ се да не дойде другъ. Не, г-да народни представители, нѣма защо да се боимъ от злоупотребения от министерските мѣста, че тѣ щѣли единъ видъ да изкористятъ положението си. За да правятъ какво? — За да издевателствуватъ върху чиновничеството? Азъ считамъ, че е абсурдно да се поддържа това. Азъ не се боя от тѣхъ, азъ не се боя от тамъ — азъ се боя от тукъ, от Парламента. Когато Парламентът е на висотата на положението си, когато такива приказки, каквито говореше г-нъ Сивиновъ, се говорятъ тукъ по-често и Парламентът е последователен на тѣхъ, тогава мене не ме е страхъ. Има ли Парламентът съзнание за своята контролна функция, да иска

въ тая държава да има редъ, службите да са въ редъ, да има съзнание и дисциплина, бъдете увѣрени, че тогава само ще ни благодарятъ министрите. Че азъ не виждамъ министър, който да е отишълъ тамъ от желанието, просто от нѣкакво натрапчиво желание да вземе хлѣба на този или онзи. Ами че вие не чувате ли, ние толкова пъти говоримъ, правимъ критика на бюрокрацията, и тукъ, и въ бюджетарната комисиия, говоримъ за способни хора, търсимъ кадърни хора и чуваме често пъти от министрите да ни казватъ: дайте ми за тази голѣма служба годинъ човѣкъ, дайте ми за онази служба годинъ човѣкъ? Това е действителността. Защо тогава ще се боимъ ние?

Къмъ това ще добавя и следното. Отъ какво ще се боимъ ние сега, поне днесъ за днесъ, при днешното време, при сегашния режимъ, когато партията не управлява, когато искаме ние тукъ да се чувстваме, че бие пулсът на държавния интересъ, че той доминира надъ всичко? Защо можемъ да имаме тогава болзън и да мислимъ, че министърът ще злоупотребява, че при този стабилитет, който е отживѣлъ и който става една държавна опасност, този законъ, съ който ние ще развържемъ ръцете на министрите да си подбиратъ персонала, щѣ да разстрои държавната машина? Не.

Тукъ се говори често пъти за бюрокрация. Преди малко единъ отъ преждоговорившите сѣщо говорѣ тукъ за тая бюрокрация. Азъ съмъ, г-да, съ разбирането, че високите мѣста, голѣмите служби, трябва да бъдатъ заемани действително от компетентни хора. Но тамъ министърът трябва да има съвършено развързани ръце. Защото високите мѣста, началниците на отдѣления, директорите, главните секретари са първите помощници на министра, съ които той ще провежда своята политика. По висшият чиновникъ въ 6 часѣтъ безъ 15 минути си направи тоалета и въ 6 часѣтъ си излиза, а министърът остава да се съвѣщава, да крон, да промишлява съ висшите чиновници. Изатъ азъ винаги съмъ се отнасялъ съ голѣма почитъ къмъ тѣзи високи мѣста и винаги съмъ държалъ на това, министрите да иматъ развързани ръце. Даже напоследъкъ имаше единъ случай въ бюджетарната комисиия въ връзка съ назначаването на единъ комисаръ, където азъ се обърнахъ къмъ г-на министра на търговията и казахъ: г-не министре, на тия мѣста сте поставили млади хора съ дипломи, вие качихте на тѣзи отговорни мѣста млади момчета, които довчера майките имъ са ги завивали съ юрганъ; не се формализирате съ тѣзи цензове и дипломи, а вземете кадърни хора, вземете зрѣли хора. Съ това разбиране азъ съмъ и сега.

Заключавамъ. При обсъждането на такива въпроси ние трябва да се движимъ само отъ най-висши държавни интереси. При упражняването на своите права държавата не трябва да се ръководи отъ никакви компромиси. Ние имаме житейски опитъ, не ни липсватъ кандидати, може единъ подборъ да става. Нека всички бъдемъ съ съзнанието, докѣде трябва да бъде нашето вмѣшателство. То трябва да бъде дотамъ само, че посочвайки му кадърни хора, да улеснимъ управлението.

Азъ не можахъ да разбера мисълта на г-нъ Сивиновъ. Той дойде тукъ да ни каже, че въ последните петъ години имало 25.000 уволнения, персонални промѣни по администрацията. Като взе да ни говори за този стабилитетъ, да не би да бъде нарушено равновесието и да не се разстрои държавата, той побърза да ни каже: виждате ли, ето по създадените служби съ новия бюджетъ се намърдаха близки и роднини на началниците до 19-та степенъ. Какво показва това? Това показва, че има известни поредки, това показва, че има известни хора, които отъ порано са се намърдали и са си запазили мѣстата за себе си. Следователно, спрямо тѣзи хора отношенията ни не само не са уяснени, както твърди той, но за насъ е ясно, че тѣ вършатъ работи противодържавни, и спрямо тѣхъ не само ние трябва да развържемъ ръцете на министрите, но трябва да насърчимъ изпълнителната власт да ликвидира съ тѣхъ.

Най-сетне, г-да, да бъдемъ пакъ наясно. Когато говоримъ за държавния служител, азъ не смѣтамъ, че ние трябва да обърнемъ държавния служител на единъ автоматъ. Не. Той е единъ гражданинъ. Той е мислящо същество. Той ще живѣе като една единица въ колективитета. Но, бидейки държавенъ служител, въ никой случай той не може въ своите обществени прояви да отиде противъ това, което държавата счита, че е една задължителна норма. Дали тази норма е облѣчена въ законъ, или въ други обществени прояви, той не може да отиде въ разръзъ съ провежданата отъ държавата политика.

Както ви казахъ, днешната политика не е политика на партии, а е държавна политика. Може би да кажатъ: това е едно увлечение, това е нѣщо преходно. Азъ не зная кое е преходно, кое не е преходно, г-да. Този новъ режимъ за насъ не е очертанъ още ясно. Това, което се мѣчимъ да всадимъ, може да е единъ етапъ, единъ епизодъ. Утре не знаемъ какво ще бѣде. Но азъ мисля за днешното време. Когато свѣтътъ е подпаленъ, войната бушува навсѣкжде, азъ не виждамъ другъ режимъ, друго управление по-подходящо отъ днешното. Може би въпросътъ е кои да бѣдатъ тамъ (Сочи министерската маса), на високитѣ мѣста. Но за насъ по отношение упражнението на държавнитѣ функции, на публично-правнитѣ функции, азъ мисля, че две мнения не може да има.

Ето защо, въ заключение, азъ искамъ да оправдая внасянето на този законопроектъ. Макаръ че за мене още не е ясно, макаръ че виждамъ въ него известни работи, които не мога да разбера защо сѣ вмѣкнати, азъ мисля, че този законопроектъ, следъ като отиде въ комисията, ще трѣбва оттамъ да излѣзе по-кондензиранъ. Може би сѣ помалко текстове, но по-прецизенъ, по-уясненъ.

Преди малко единъ отъ предложениитѣ, г-нъ Илиевъ, зогатъна тукъ за Университета. Г-да, за нашия Университетъ, за неговата автономия и азъ въ миналото, когато тя е била застрашена, съмъ се борилъ. Боритъ съмъ се обществено. Но азъ мисля, че онова време мина. Азъ мисля, че сега, когато на българската държава сѣ поставили известни задачи и тя има една държавна политика, прѣвъ дългъ на тая държавна политика е да се грижи за просвѣтата. А тази просвѣта трѣбва да бѣде национална. Този Университетъ е български. Тамъ трѣбва да има само българско съзнание и да се знае, че се служи само на българската държава. Всѣкава ересь, подъ каквато и да бѣде форма, която има задачата да разстройва тази държава или да подбие националната свѣстъ, трѣбва да бѣде унищожена. Има ли нужда да го казвамъ?

Коста Божиловъ: Може да не мисли точно като Васъ, но да е по-българинъ отъ Васъ.

Единъ народенъ представителъ: Който не мисли като Васъ — той не е българинъ! Какви сѣ тия сѣждения!

Иванъ В. Петровъ: Но въпросътъ е какъ мисли. Може да има различие въ мисленето, но азъ като българинъ мисля — и тамъ е разликата между мене и Васъ — че ние сѣ българска мисль, сѣ българско съзнание, сѣ български сили ще оправимъ тази държава, а не чужда държава отъвън да дойде да ни оправя. (Ржкоплѣскания) Тамъ е разликата между мене и Васъ. Вие ставате едно оръдие, а азъ разчитамъ на българската мисль, на българския духъ и не българския трудъ. (Ржкоплѣскания) Тамъ е моята мисль. Да бѣдемъ начисто. Виждате, г-да, че шило въ торба не стои, гузниятъ се обаждатъ. (Веселост и ржкоплѣскания) И толкозъ повече се налага дългъ на васъ, управляващитѣ, (Сочи къмъ министерската маса) да бдите, защото действително на насъ долу масата ни подпуща, че има една мекушавостъ, че не е достатъчно изпълненъ дългътъ, за да бѣдатъ унищожени и да бѣдатъ смачкани всички тия прояви, които иматъ за задача да разстройватъ България, да разнебитъ това единение, което се бѣше манифестирало, тази съпротивителна сила, която бѣше се създавала. Но азъ се отклонихъ.

Азъ считамъ, че законопроектътъ трѣбва да бѣде отнесенъ въ комисията и тамъ да се направи това, което ще бѣде най-целесобразно отъ гледна точка на държавнитѣ интереси. Не мога, г-да, да не кажа и азъ това, което се каза отъ всички предложениитѣ тукъ, че има неясностъ при уговаряването и назначаването въ ония случаи, за които Парламентътъ трѣбва да си каже думата. За известни служебни лица въ известни институции, въ случай че се иска нѣкаква промѣна по отношение на тѣхъ, е резервирано да се иска одобрието и съгласието на Народното събрание. Азъ искамъ да не се посѣга на едно право на Парламента, което е установено отъ конституцията. Азъ не искамъ да упреква правителството, но ми се струва, като че ли тукъ има нѣщо, което не е изяснено. Заради това, разисквайки този въпросъ, азъ искамъ да бѣде елиминиранъ всѣкаквъ законодателенъ текстъ, който би отнелъ тия права на Парламента. Нѣма нужда да казвамъ защо.

Когато се касае за смѣнитѣ палати, които упражняватъ известенъ контролъ върху управлението, ясно е защо е постановено, уволнението на тия, които ги оглавяватъ, да става отъ Парламента. Та нѣма защо да се полчертава това. Сѣщото е и съ ония, които сѣ начело на двата наши голѣми кредитни институти — Народната банка и Земе-

дѣлската банка. Високитѣ мѣста въ тия институти се заематъ отъ голѣми фигури. Това сѣ институти, които иматъ задачи не само за днесъ и за утре. На тия институти, на хората, които ги оглавяватъ, е възложено да упражняватъ една политика за по-голѣмъ периодъ време.

Може би често пѣти въ управлението да се създаватъ лични отношения къмъ този или онзи. Не бива тия лични отношения да влияятъ върху правилното и целесъобразно функциониране на тия голѣми институти. Ние знаемъ какво става. Често пѣти ще дойде единъ министъръ и ще каже: или този вънъ или азъ вънъ. И другитѣ г-да министри ще се стреснатъ и ще кажатъ: чакайте, бе, за това ли ще правимъ кабинетна криза? Сакътъ, не бива! И си даватъ съгласието: хайде тази работа да мине!

Това е ставало и може би и въ бѣдеще да става. Затова азъ казахъ преди малко: не се безпокойте, г-да; когато Парламентътъ си е на мѣстото, той ще обсъди и ще каже може ли или не може, сѣ ли налице тѣзи условия или не сѣ налице, има ли причини или нѣма причини, тия лица, които оглавяватъ тия мѣста, да си отидатъ. Но пакъ повтарямъ: стига Парламентътъ да бѣде на своя постъ и сѣ съзнание за своята длъжностъ. И за другитѣ случаи, за които говориха други преди мене, шомъ Парламентътъ е на своя постъ, бѣдете увѣрени, че отъ министерската маса нѣма да се направи нѣщо, което да не е въ унисочъ съ нашитѣ разбирания или което да е противъ интереситѣ на страната.

Говорѣ се и по въпроса за правата, които се даватъ на министъръ-председателя и на Министерския съветъ. Нѣма защо да се спирамъ и да приповтарямъ това, което се каза тукъ. И по този въпросъ ще се спремъ въ комисията и вървамъ, че тамъ сѣ общи усилия и изхождайки изключително отъ висши държавни съображения, макаръ и въ единъ малкъ законъ, безъ да разширяваме проблема за отношението на държавата къмъ нейното чиновничество, ще направимъ това, което е най-необходимо за днешното време. (Ржкоплѣскания)

Председателствуващъ Никола Захаревъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Никола Мушановъ.

Никола Мушановъ: (Отъ трибуната). Г-да народни представители! Сложенъ е на разглеждане законопроектътъ за измѣнене и допълнение на закона за държавнитѣ служители. По формата си той е почти такъвъ, каквито бѣха и многото малки законопроекти, които гласувахме набързо отъ 2-3 дни насамъ, но по съдържание, смѣтамъ, че той е единъ отъ сериознитѣ законопроекти, върху които Народното събрание, както и самото правителство, трѣбва да обърнатъ особено внимание.

Предговорившитѣ засегнаха голѣмия въпросъ въобще за държавния служителъ. Тоя проблемъ е доста обширенъ, за да не мога азъ да го засегна въ малкото време, сѣкогъ разполагамъ. Много пѣти сме говорили отъ тази трибуна все за стабилитета на чиновничеството. Обвинявали сме се едни други, че партизанството било една отъ главнитѣ причини за нестабилността на чиновничеството. Този, който говорѣ преди мене, изтъкна, че и партийнитѣ режими сѣ употребили доста време и усилия, за да внесатъ редъ въ нѣкои министерства. И ако се разискваше този въпросъ сега, азъ бихъ ви посочилъ въ колко министерства отъ 30 години има основни закони, които гарантиратъ стабилитета на чиновничеството въ тия министерства. Нѣколко министерства сѣ останали само, по които нѣма специални закони за стабилитета на чиновничеството.

Много причини има, за да не можеше преди 30 години да се направи онова, което се прави днесъ. Едно е да повдигнете този въпросъ въ 1910 г. — когато повечето отъ чиновнитѣ бѣха млади хора и достигайки възрастата, за да се уволнятъ, това не можеше да стане, защото нѣмаше контингентъ отъ хора, които да заематъ съответнитѣ служби — друго е да го повдигате днесъ. Много и много други причини има, за да не се смѣта, че онова, което може да става днесъ, следъ 30 години, можеше да стане и преди 30 години. По е важно, г-да, да говоримъ за времето, въ което живѣемъ, и да не виждаме само недѣлитъ на миналото, защото за него може да се намѣрятъ и оправдания. Трѣбва да видимъ какво става сега, при сегашнитѣ условия на живота.

Никога въ миналото не се стабилизираха службитѣ на онии, които ставатъ министри. А сега ние имаме случаи, когато първиятъ стабилитетъ, който се гарантира, бѣше тоя нѣтъ, които ставатъ министри — задържатъ имъ се мѣстата, за да се върнатъ пакъ на тѣхъ. Ние имаме случаи, когато даже мѣстото на първия смѣня, на председателя на Касационния съдъ, трѣбваше да се задържи, за да сѣ върне той отъ министъръ и да вземе пакъ поста си на

председател на Касационния съд. Но да не се разширявам много. Ще дойда по-нататък други поводи, където можем да си кужем думата по този въпрос. Защо тази сама от никакво желание да хвърляме стъпка върху миталото търсим постоянно неговите недъзи? Азъ виждам, че много отъ преждеговорившите, които заявяватъ тукъ, че много сж теглили отъ партизанството, въ миналото сж били въ партийни и може би да сж се борили съ недъзите, но и тѣ сж ги търпѣли. Но и този въпросъ го минавамъ.

Г-нъ министърътъ на финанситѣ съ този законопроектъ засѣга единъ отъ голѣмитѣ въпроси, който е въ връзка съ устройството на държавата. Азъ не зная зашто той, който пообикновеному обича да ни дава много обширни мотиви, съ цифри, сега е тъй кратъкъ въ мотивитѣ си, безъ да ни посочи даже ония законоположения, които той засѣга съ внесенния законопроектъ и които сж много. Въобще ония учреждения, автономни или държавни, които се засѣгатъ отъ този законопроектъ, сж много. Азъ нѣмамъ възможностъ отъ снощи до днесъ да прегледамъ кои сж всѣхитѣ автономни учреждения, които този законопроектъ засѣга.

Г-да народни представители! Има една практика, която е много лоша. Когато се създаватъ закони, предвиждатъ се много членове, обаче съ единъ членъ въ единъ законъ можешъ да унищожитѣ десетъ. И ние сме въ неизвѣстностъ за законитѣ, които се засѣгатъ. Най-малкото, би трѣбвало да ни се посочи, ако сериозно се целитъ нѣкои сериозни държавни реформи, кои сж тия автономни и други държавни учреждения, които се поставятъ при еднакви условия. Разбира ли се автономно учреждение отдѣлно и държавно учреждение отдѣлно? Ако тъй го разбирате, тогава автономни учреждения въ страната сж и всѣхитѣ общински и обществени учреждения. Мене ми се чини, че целта на г-на министра не е такава. Ако автономнитѣ учреждения сж държавни учреждения, тогава кои сж тия „други държавни учреждения“, които се засѣгатъ отъ този законъ? Ще видите по-нататкъ, че разпоредбата е обща за всѣхитѣ.

Това е първиятъ упрѣкъ, който мисля, може да се направи на уважаемия г-нъ министъръ на финанситѣ. Ние споримъ сега, но споримъ собствено малко стѣснени отъ разбиранята на целитѣ, които самиятъ законопроектъ гони.

Въ мотивитѣ на г-на министра азъ чета следното: (Чете) „Предлаганиятъ проектъ за измѣнение и допълнение на закона за държавнитѣ служители има за целъ, отъ една страна, да постави държавнитѣ служители при разнитѣ автономни и други държавни учреждения при еднакви условия съ всѣхитѣ други държавни служители, що се отнася до назначаването и уволнението имъ.“ Кои извѣнъ автономнитѣ, сж тия държавни учреждения, които не подлежатъ на общитѣ разпоредби на закона за държавнитѣ служители?

Целитѣ се — и азъ ще се спра само на този въпросъ — известни автономни учреждения сж дълбоки темели въ живота на българската държава. Това е Българската народна банка, това е Българската земеделска банка, това сж минитѣ „Перникъ“. Ние имаме такива крупни учреждения, които самички по себе си съставляватъ държава, ако искате и изпълняватъ една стопанска или банкерска функция отъ голѣмъ държавенъ характеръ. Какво бѣше мнението въ миналото у насъ за тия учреждения? Сега всѣхитѣ се оплакватъ отъ партийността, но тъкмо партийността, може би, съзна недѣлта въ себе си и значението на тия крупни учреждения, и за да бждатъ тѣ добре управлявани, по-далечъ отъ партизанскитѣ страсти, за да могатъ тѣ по-спокойно и сериозно да извършватъ своята сериозна държавна служба, лате имъ се автономия. Това бѣха мотивитѣ, по които се даде автономия на Народната банка, на Земеделската банка и на минитѣ „Перникъ“. Значи, целта бѣше тъкмо противната отъ оная, която често пѣти се говори и може да се говори.

Ето, уважаемиятъ г-нъ министъръ на финанситѣ е чиновникъ съ ведомството на Народната банка. Много се приказва за партизанлъка, но той знае че въ тия служби има хора, които започнаха тамъ отъ а и достигнаха до най-високитѣ степени, върѣйки че сж минавали презъ десетъ политически режими. Въ Народната банка нѣма ли чиновници, които сж седѣли 30 години на службитѣ си? Даже бихъ казалъ — но да не се простивамъ, за да не отида къмъ много други въпроси — направете статистика, да видите при тия режими колко хора отъ сериознитѣ чиновници, които сж гемелитѣ на министерствата, сж смѣнявани при разнитѣ режими. Азъ съмъ билъ въ четири министерства и мога да ви увѣря, че не зная да съмъ смѣ-

нилъ началникъ на отдѣление. Въобще въ Министерството на желѣзницитѣ, въ Министерството на общественитѣ сгради и това на Просвѣтата не зная да сж смѣнени хора такива, които се смѣтатъ, че сж сериознитѣ устои на едно министерство. Тогава, при по-бурнитѣ страсти на партизанството, въ което азъ съмъ живѣлъ, особено въ коалиционнитѣ управления, азъ зная колко се е държало на хората, на които се знае значението. Ето, и г-нъ Сакаровъ бѣше управител на Земеделската банка въ тия бурни години, и той употреби голѣми усилия да задържи stabiliteta на чиновницитѣ въ Земеделската банка.

Искамъ, следователно да извадя заключението, че тия солидни учреждения въ нашия стопански и финансовъ животъ не сж доказали досега, че въ тѣхъ има действително такива недѣзи, особено по уволненията и назначенията, за да можемъ ние сега, чрезъ този законопроектъ, да цѣримъ нѣкакъвъ-си недѣгъ!

За мене, г-да народни представители, самостоятелността на Народната банка е единъ много голѣмъ въпросъ. Азъ зная колко пѣти управлението на Българската народна банка се е противопоставяло даже и на министран финанситѣ отъ гледище на интереситѣ на народното стопанство, а не отъ гледище на партийнитѣ интереси на управляващитѣ тогава. Какъвъ упрѣкъ може да се направи на това учреждение, за да му отнематъ ние автономията, що се отнася до назначаването на хората тамъ, като смѣтаме, че ако въложимъ правото за тѣхното уволнение и назначение на Министерския съветъ, съ това ние ще дадемъ по-голѣма гаранция!

Сжщото е и за Земеделската банка, и за минитѣ „Перникъ“. Че ще има въ нѣкои случаи конфликти, г-да, ще ги има. Дори въ такива учреждения азъ бихъ желалъ винаги шефове, да сж умни, за да могатъ при известенъ сериозенъ случай да влизатъ въ разискване, въ критика, въ уясняване на въпроситѣ, по които се пораждатъ различия между тѣхъ като шефове на учрежденията и съответния министъръ. Това е полезно. Нелѣте смѣта, че извъ-ползно е тамъ винаги да имате една кукла, която е наговарена да изпълнява само принципнитѣ или заповѣдитѣ на съответния министъръ. Тогава действително нѣма значение никакво автономно учреждение. Ако вие отнематъ правата, които иматъ тия учреждения — казвамъ права, защото тѣ сж създадени отъ Народното събрание — и решите уволнението и назначението на тѣхнитѣ управителни тѣла да става на подѣ контрола на Народното събрание, какво всѣщностъ ще остане отъ автономията на тия учреждения?

Азъ съмъ присъствувалъ тукъ на дебати относно уволнения и назначения на голѣмитѣ администратори, за да зная какъ се поставятъ въпроситѣ. Тукъ, конкретно съ докладчикъ трѣбва да се изложатъ всѣхитѣ данни, възъ основа на които министърътъ иска смѣняването на тия хора, и да се покаже на народното представителство, че сж неговитѣ, че сж вредни за службата, и тогава Народното събрание да разреши смѣняването съ авторитета си. Такъвъ авторитетенъ вотъ е лаянъ отъ Народното събрание даже при най-свѣстнитѣ партизански упряжения. Тия въпроси тъй се дебатираха и получавана санкция, какъва трѣбва. Сега азъ питамъ: каква нужна предизвика, особено въ днешнитѣ времена, които живѣемъ, непременно да се занимаемъ ние съ този въпросъ за тия автономни учреждения?

Г-да народни представители! Умножете ги вече. Кажете чисто и просто, че нѣмаме автономни учреждения въ България и тогава всѣхитѣ чиновници — както държавнитѣ, тъй и тия въ тия учреждения — ще бждатъ назначавани и уволнявани отъ министритѣ, и свършена работа!

Въ чл. 15г е казано: „Служители при всѣхитѣ ведомства, въ това число и автономнитѣ и държавнитѣ, или държавнитѣ съ отдѣленъ бюджетъ учреждения“ — пакъ да повторя, въ този моментъ азъ не мога да ви изброя, нито пъкъ зная кои сж....

Нѣкой народенъ представителъ: Народната банка.

Никола Мушановъ: Не Народната банка, а автономнитѣ учреждения. — „.... — за уволнението на които по досегашнитѣ специални закони се предвижда специаленъ редъ, се уволняватъ по решение на Министерския съветъ“. Това е една отъ привилежитѣ на Народното събрание, която сега се суспендира, премахва. Съ каква целъ и за каква нужна не зная. Искахъ само, г-да народни представители, да ви кажа нѣколко думи по този въпросъ. Но мене ми се чини, че се прави пакостна работа въ сегашнитѣ времена, защото ше има конфликти. Струва ми се, че нѣкои отдѣлни случаи сж продуктували този законопроектъ. Вие наскоро имате единъ конфликтъ съ директора на минитѣ „Перникъ“. Имате и други конфликти, които азъ зная. Не

е желателно тѣзи конфликти да продиктуватъ унищожението на тия автономни учреждения, особено днесъ, когато вие тамъ не сте подъ никакво партийно влияние и тогѣй никакво партийно прикръстване. Вие се хвалите съ солидността на сегашния режимъ и че нѣма такова партийно влияние и партийно вѣене. Тогава толкозъ по-голяма отговорностъ поемате.

Азъ виждамъ една несъобразностъ въ нашия животъ, която ние, Парламентътъ, търпимъ. Да ви кажа право, има нѣкои нѣща, които ние си ги говоримъ, когато сме насаме и се стресваме, но когато дойдемъ да ги разискваме тукъ, каточели искаме да ги миемъ. Ето, пакъ ще спомена за онзи въпросъ. Смятамъ, че това е едно петно за народния представителъ — за ходатайствата. Въ закона за избиране на народните представители се казва, че народенъ представителъ, който за користъ или заинтересуваностъ ходатайствува за назначение на чиновникъ, загубва малката си. Азъ разбирамъ това да става за користъ, но за заинтересуваностъ? Кой не е заинтересуванъ, когато прави едно ходатайство — съ една благородна заинтересуваностъ — когато ходатайствува за приятелъ, за роднина, за познатъ? Вие по-добре знаете това отъ мене, защото г-нъ министърътъ на финансите държи голѣмъ тефтеръ, въ който е записалъ всѣки отъ насъ, който е правилъ нѣкакво ходатайство предъ него. Единъ денъ азъ искамъ той да представи тукъ този тефтеръ, за да видите, дали нѣма всички да се изключите тукъ като народни представители, щомъ търпите този законъ.

Нѣкой народенъ представителъ: Кой го е направилъ този законъ?

Никола Мушановъ: Това се търпи. Ставатъ известни бстраствания. Дойде нѣкой порой, увлѣче ни, губимъ разсъдѣка си и следъ туй не можемъ да се начудимъ на собственитъ си закони.

Стефанъ Радионовъ: Да не сте и Вие въ този списъкъ, г-нъ Мушановъ?

Никола Мушановъ: Може да ме има, но само за единъ случай. (Смѣхъ)

Иванъ В. Петровъ: Да не е само съ користъ?

Никола Мушановъ: Г-да народни представители! Азъ не съмъ билъ никога партизианъ, на туй гледище, което вие имате, и никога не съмъ упреждалъ никого въ миналото, вагдето народенъ представителъ се е интересувалъ отъ назначаването на нѣкой чиновникъ. И даже, ако искате — може и това пакъ да наречете стара вѣра, отъ стария заветъ — при системата на партийнитъ бюра, която съществуваше въ миналото, имаше контролъ, имаше спорове по назначаванията, но тогавъ имаше и свободна преса, и винаги едно назначение можеше да се критикува. Сега, безъ партийенъ контролъ, безъ общественъ контролъ всѣки единъ отъ васъ тихичко съ министра, който ще ви внише въ голѣмия тефтеръ, върши сѣщата работа, която се вършеше въ миналото при назначаванията.

Нѣкой народенъ представителъ: Но безъ користъ.

Никола Мушановъ: Не се радвамъ на нови севди, нови севди нѣмамъ, защото виждамъ, че „Облѣкълъ се Алия и се видѣлъ пакъ въ тия“.

Министъръ Добри Божиловъ: Не бѣха само партийнитъ бюра, които моляха, а и всички общественици. Това е разликата.

Никола Мушановъ: Г-нъ министърътъ ме навежда на друга мисълъ. Нашето положение става действително трагично, защото сме белязани като бивши партийни водачи. Партийнѣ ги нѣма сега; като ги нѣма, и ние потънахме, загубихме се, не останахме даже като хора, на които иначе, като приказвате, ще признаете и способностъ и честъ. Обществено тия хора загинаха за васъ, само защото сѣ били партийци. Но като гледамъ физиономитъ на всички ви, тѣ ми сѣ познати отъ по-рано. Значи, всички ония, които сѣ били по-издигнати, ще ги унищожимъ, тѣ не могатъ да вирѣятъ, а другитъ, които сѣ били малки величини, ще вирѣятъ? Тогава да си сложимъ по едно „приобщенецъ“, и да се свърши работата! Това ще бѣде нормално, тогава ще бѣдемъ на почитъ, тогава може би ще ни зачитатъ повече, но засега сме заличени. Това е другъ, голѣмъ въпросъ, съ който, особено въ сегашнитъ времена, но при другъ случай, малко по-сериозно ще се занимаемъ.

Г-да народни представители! Идвамъ сега да се спра на единъ другъ въпросъ, който е сѣщо принципенъ и ми прави много сериозно впечатление. Въ § 4, чл. 73а, отъ законопроекта се казва: „Министъръ-председателътъ упражнява общъ административенъ надзоръ върху държавнитъ служители при всички ведомства. Този надзоръ министъръ-председателътъ упражнява по начинъ, какъвто намѣри за целесъобразенъ“.

Ако не схващамъ този въпросъ като единъ голѣмъ въпросъ, който е свързанъ съ устройството на държавата, не бихъ вземалъ думата да говоря по него. Но, г-да народни представители, чини ми се, че въ този законопроектъ се засѣгатъ известни принципни въпроси относно устройството на държавата и нейното управление. Едно време, когато съществуваша партийнитъ управления, знаеше се, че ако единъ министъръ-председателъ управлява съ своята партия хомогенно, управлението върви по-гладко. Колѣчимъ пѣти има коалиционно управление, и положението на министъръ-председателя биваше по-трудно. Който го е изживѣлъ това, той най-добре го знае. (Оживление)

Каква е длъжността на министъръ-председателя? Азъ съмъ отъ ония, които поддържатъ — и често сте ме чували тукъ като министъръ-председателъ да го казвамъ — че властта на министъръ-председателя трѣбва да се засили. Министъръ-председателътъ е пръвъ между равнитъ. Министъръ-председателътъ трѣбва да бѣде авторитетенъ, той е политиката, той е единението помежду правителството и Държавния глава и между правителството и Народното събрание. И азъ никога нѣма да отида противъ издигането на авторитета на министъръ-председателя. Но авторитетътъ на министъръ-председателя не се създава, г-да, съ закони. Авторитетътъ е изъ областта на политиката. Това положение на министъръ-председателя се създава съ обществено издигане вънъ. Той е политическо лице. Каквото ще и да е лице, най-подиръ, обаче, той трѣбва да е спечелилъ авторитетъ въ срѣдата на своитъ другари. Отъ друга страна, той знае, че всички неговии другари разбиратъ авторитета му и го ценятъ като авторитетенъ човѣкъ. Имали сме въ миналото, при управлението на партийнѣ, авторитетни министъръ-председатели, признати, и министри, които сѣ разбирали длъжноститъ си къмъ тѣхъ. Въ това отношение азъ нѣмамъ нищо противъ да се издигне авторитетътъ на министъръ-председателя.

Г-да народни представители! Азъ зная и много други случаи. Често пѣти ще се чудите, че министъръ-председателътъ търпи въ ведомството на единъ министъръ, работи, срещу който той се възмущава. Но има въ момента голѣми политически въпроси, които не позволяватъ да се прави министерска криза и промѣна на кабинетата само заради тѣзи случаи. И мене сѣ ме обвинявали въ известни моменти, защо не подири отговорностъ отъ единъ или другъ министъръ. Азъ съмъ знаятъ усложнѣния въ Парламента и въ живота и съобразно политическитъ условия съмъ действувалъ.

Искамъ да кажа, че при днешното положение министъръ-председателътъ нѣма тия несгоди. Нали нѣмате партии, нали нѣмате коалиция? Министъръ-председателътъ при сегашното положение трѣбва да бѣде действително човѣкъ, който ще даде тонъ на една политика, който ще я ръководи, както ще дава тонъ и на всички свои другари, които ще вървятъ съ него.

Азъ не мога да разбера това разхвърляно законодателство, при което единъ министъръ ще тегли насамъ, другъ — натаатъкъ. Има въпроси, които даже отъ министритъ не се знаятъ. Азъ зная случай съ единъ законъ, който бѣше излѣзълъ отъ Министерския съветъ, идва въ Народното събрание и отива въ комисията, която го приема окончателно, и следъ това идва наново въ Народното събрание, но министърътъ сѣ единъ докладчикъ го обвърна съвършено наопаки. Не сме криви ние за туй. Въ това отношение трѣбва да има единство, редъ.

Вие имате, г-да народни представители, напоследѣтъ единъ скандалъ, го казвамъ азъ. Но не зависи отъ личности, азъ не обичамъ да обичдамъ хората, но искамъ да съмъ правъ въ сѣжденията си. Единъ министъръ да излѣзе да говори срещу другаритъ си, азъ това не съмъ го виждалъ — собствено виждамъ съмъ го, но много рѣдко — въ партийнитъ режими. И санкцията, която се наложилъ, е добра. Защото не може единъ министъръ-председателъ, единъ Министерски съветъ да се остави току така да бѣде обруганъ, да не кажа по-голяма дума. Всетаки този министъръ засегна другаритъ си отъ кабинета. Това не може. Въ такъва случай трѣбва да се проявява авторитетътъ на министъръ-председателя въ министерската срѣда. Защото, който не се съгласява, особено сега, ще си тегли последствията. Ами че министритъ сѣ назначавани. Нали сте на-

значени, г-да? И правъ е единъ отъ господата, който каза: „Нѣма защо да се сърди Парламентътъ, че съмъ азъ или другъ назначенъ министъръ“. Тогава, при това положение, не трѣбва никога да виждаме разногласия всрѣдъ милистритъ, нито противоречие въ законодателството, нито, както се казва, да има пигулки, които свирятъ различно — позволете и азъ да имамъ малко политическо музикално чувство, за да мога по-лесно да схващамъ нѣкои тонове.

Но питамъ: ако това е желанието на всички, особено въ днешните дни, това законче полезно ли е, допринася ли то да се повиши авторитетътъ на министъръ-председателя? Може ли то да направи по-добре спойката между отдѣлните министри и него? Авторитетътъ му ще се повиши ли, ако той упражни тия си права и амбициите на отдѣлните министри нѣма ли да се засегнатъ, ако действително той упражни тия си права? Прочетете, г-да, този текстъ! Какво значи: министъръ-председателятъ да упражнява общъ надзоръ върху служителитъ при всички ведомства? Най-после може да упражнява надзоръ на министритъ и често пѣти да тегли ухото на нѣкого. Защо, така или иначе, всѣки министъръ, който руши кабинета или разнебитва нѣко друго, министъръ-председателятъ не може да не бѣде засегнатъ. Но какъ ще упражни този надзоръ той? Казано е: „Министъръ-председателятъ упражнява този надзоръ по начинъ, какъвто намѣри за целесъобразенъ“. Единъ министъръ-председателъ може да намѣри за целесъобразно да уволни чиновникитъ по ведомството на нѣкой министъръ. Ами това е анархия! Единъ министъръ съ достоинство може ли да понесе министъръ-председателя да започне да уволнява чиновникитъ му, които той е назначилъ? Ако въпросътъ е политически, тогава министъръ-председателятъ ще си уреди отношенията съ министра още въ Министерския съветъ и ще му каже: „Г-не министре! Това и това става, азъ съмъ на мнение да стане това и това.“ Тамъ е въпросътъ: или ти тукъ, или азъ вънъ. Това сѣ политическитъ отговорности и политическитъ отношения между министритъ. Но не може министъръ-председателятъ, който по нашата конституция си има отдѣленъ ресоръ, който управлява, да надзирава, и то по начинъ, какъвто намѣри за целесъобразенъ, всички други министерства. Това е анархия, унижение на съответния министъръ. Ако се засѣга само авторитетътъ на министъръ-председателя, който всетаки е по-възъ между равнитъ си другари, да отива да се мѣси по такъвъ начинъ въ работата на другитъ министри, азъ смѣтамъ, че съ това много ще се засегне амбицията на последния, който счита, че е отговоренъ за своето ведомство, и не ще може да търпи министъръ-председателя да му уволнява чиновникитъ, които той е назначилъ. Ако единъ министъръ е амбициозенъ човѣкъ, нѣма да остане на мѣстото си при тия отношения.

Г-да! Азъ не зная, кои сѣ били мотивитъ, за да се дадатъ тия права на министъръ-председателя, но азъ не мисля, че това е отъ интересъ на държавното устройство.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: (Звъни) Моля, г-да народни представители, да се съгласите да продължимъ заседанието и следъ 8 ч., докато г-нъ Мушановъ завърши речта си. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Никола Мушановъ: Азъ свършвамъ. Азъ все въ 8 ч. свършвамъ. Такава ми е сѣдбата!

Иванъ Минковъ: Щастливъ човѣкъ сте, г-нъ Мушановъ! Още не сте свършили. Не се оплаквайте отъ сѣдбата си.

Никола Мушановъ: Г-да народни представители! Все ми се чини — ще ми позволите да го кажа — че това е нѣкакво подражание отвънъ, но ние сме при различни условия. Каквото щете да правите, г-да, нѣма да можете да съчетаете две несъчетаеми нѣща: управление на една лич-

ностъ, както има нѣкъде, съ управление колегиално, съ Парламентъ, както има у насъ. И недейте мисли, че най-добритъ форми на държавно управление сѣ гѣзи, които вземаме отъ тамъ, защото тѣ не сѣ съобразени съ нашитъ условия на живота.

Министъръ-председателятъ нѣма нужда да се занимава съ тия работи. Да не би съ този законопроектъ да се подготвятъ условия за утрешенъ министъръ-председателъ? Тогава помислете по този въпросъ вие, които ще дадете тия права на министъръ-председателя. Защо утре може единъ министъръ-председателъ да иска да вземе надзора на всички министерства и надъ министритъ, които сѣ около него. Тогава може да изчезне всѣкава връзка между министъръ-председателя и другитъ министри. Сега, колкото и да е ограничена тая връзка, все я има, но може да се постави въпросъ да я нѣма никаква. Тогава на тия мѣста (Сочи министерската маса) ще отидатъ хора, които не знаятъ защо сѣ министри и които нѣматъ никаква амбиция за своя министерски постъ. Този Парламентъ ще допусне ли това, желае ли го? Парламентътъ, който всѣки день мисли за своитъ права и прерогативи и особено за контролата на държавното управление, не зная дали ще допусне това. Азъ зная, че съ такива работи повече се правятъ пакости, отколкото да се стабилизира държавното устройство.

Г-да народни представители! Това бѣха нѣколкото думи, които искахъ да кажа по законопроекта. И азъ съмъ убеденъ, че като си помислите по-сериозно, ще се откажете отъ амбициитъ, които виждамъ, че лежатъ въ този законопроектъ.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Ще вдигнемъ заседанието.

Председателството, въ съгласие съ правителството, ви предлага следния дневенъ редъ за утрешното заседание, 27 февруарий, 15 ч.:

Одобрение на предложенията:

1. За разрешаване изюса на нѣкои предмети.
2. За продължаване 15-дневния срокъ по чл. 166 отъ закона за митницитъ до 30 априлъ 1941 г. за ликвидиране депозита по временно вносна декларация № 302/1197, отъ 10 май 1939 г., на Пловдивската митница.
3. За освобождаване фирмата Ернст Хайнкелъ (Германия) отъ заплащане на глоби, наложени ѝ по силата на чл. 192 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Първо четене на законопроектитъ:

4. За освобождаване отъ вноски за фонда „Обществени осигуровки“ до 31 декемврий 1941 г. занаятчийтъ-работодатели и работници въ Добруджа.
 5. За професионалнитъ журналисти.
 6. За измѣнение и допълнение на закона за държавнитъ служители — продължение на разискванията.
 7. За продължение сроковетъ на нѣкои общини за извършване на строителнитъ и благоустройствени работи на минералнитъ извори, отстъпени имъ отъ държавата.
 8. За приложение на общия градоустройственъ планъ на Столичната голѣма община (Голѣма София).
 9. За измѣнение и допълнение на наредбата-законъ за насърчение на градинарството.
 10. За овошарството.
 11. За измѣнение и допълнение на чл. 1 отъ наредбата-законъ за уреждане засаждането на нови лозя и попълване на съществуващитъ.
 12. За измѣнение и допълнение на закона за вината, спиртнитъ напитки и оцета.
- Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдавамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 5 м.)

Подпредседателъ: Никола Захариевъ

Секретари: { НИКОЛАЙ СУЛТАНОВЪ
СТЕФАНЪ БАГРИЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: ДОНЧО ДУКОВЪ